حکومەتا هەرێما کوردستانێ - عیراق
وەزارەتا پەروەردێ
رێڤەبەریا گشتی یا پرۆگرام و چاپەمەنییا

پەروەردا ئێزدیاتی

پۆلا نەهێ بنەڕەت

بەرهەڤکرن

رێسان حەسەن جندی خێری لیاس عەلی
قادر حەسەن عیدۆ عزەدین سەلیم خودێدا
شەمۆ قاسم کەلۆ

چاپا پێنجێ ٢٧١٥ کوردی ٢٠١٥ زایینی ١٤٣٦ مشەختی

پێداچوون و بژارتن

شمو قاسم کلو سلیم علی حیدر
دخیل نایف حاجی

- پەروەردا ئێزدیاتی/ بۆ قوتابیێن ئێزدیان
- پۆلا نەهێ بنەڕەتی
- سەرپەرشتێ زانستی یێ چاپێ: شمو قاسم کلو
- سەرپەرشتێ هونەری یێ چاپێ: عثمان پیرداود کواز - سعد محمد شریف صالح
- پێداچوونا زمانی: دخیل نایف حاجی

بدستوری خودی

پێشگۆتن

ئێزدیاتی، وەك دینەكێ دێرین، كو بیر و باوەڕێن دزڤڕنە بەری چەند هەزار سالان بەری زایینی، مخابن هەتا ئەڤە بەری چەند سالەكا ب تەرزەكی ڕێكوپێك خزمەتا وی نەهاتبووكرن.

ب درێژیا مێژوویێ ژی پەیرەوكەرێن ئێزدیاتیێ هەردەم تووشی دەردەسەریێ و كارەساتان دبوون، بەلێ شكر زانیارین دینی و تێكستێن پیرۆز دسنگێن خۆراگرن زەلامێن دینیدا هاتنە پاراستن و خەلكێ گشتی یێ ئێزدی ژی ب بەردەوامی ب وان رێ و رەسم و رەوشت و تیتالان رابوون. هەتا كو ئیرۆ ب ئەمانەت گەهشتینە ڤی سەردەمی.

هەلبەت ئەو هەموو تشت... ب شێوەیەكێ خام گەهشتن، لێ دەولەت خەمخۆران و دەزگەهێن چاپێ و رۆژنامەڤانی و راگەهاندنێ... هەتا راددەیەكی باش، ڤەژاندنەڤە و ڤەژوارتن و بەلاڤكرن. خزمەتا هەرە گرنگا ژ ئێزدیاتیێرا هاتیەكرن، ئەو بوو دەمێ ل سالا ١٩٩٦ وەزارەتا پەروەردەیا حكومەتا هەریما كوردستانا عیراقێ رازیبوو ل سەر خووندنا بابەتێ ئێزدیاتیێ – ل قوتابخانێن پترپا قوتابیێن وان دئێزدی و ژ بۆ وێ چەندێ لیژنێن پەروەردەیی یێن بسپۆر دوارێ ئێزدیناسیێدا هاتنە پێكئینان و دەست ب كابوون و بابەتێ ئێزدیاتیێ بۆ قوناغێن بنەرەت و ناڤنجی و ئامادەیی هاتنە بەرهەڤكرن، ب وێ هیڤیێ نە ئێزدیاتی وەك مێژوو، باوەر ئەدەب... بكەفتە دناڤ بابەتێن پەیمانگەها و كولیژێن هەریما كوردستانێدا.

ڤێجا دومێ لیژنێن بەرهەڤكرنا بابەتی دەست بكاربووین، تشتێ هەر سەرەكی یێ ل پێشچاڤ هاتیە وەرگرتن ئەو بوو، ئێزدیاتیێ هەر وەكی چاوا هەی دانێنە بەردەست، نە وەكی چاوا دڤێت.

لەوما كارێ ڤان لیژنان ئەوبوو، ئێزدیاتیێ ژ هەموو ئالیانڤە وەرگرن و ب گۆرەی قوناغێن خووندنێ و ئاستێ هزری یێ قوتابیان دارێژن، ژ بەر ڤێ یەكێ سەنكێ كاری كەفتنە سەر ڤاڤارتن و ڤەژوارتنێ بێی هیچ دەستكاریەكێ یان بۆچوونەكا كەسایەتی.

هەلبەت پێزانینێن ل دۆر ئێزدیاتیێ یێن دڤان هەرسێ قوناغاندا (بنەرەت و ناڤنجی و ئامادەیی) هاتین نە دسەرجمینە و رێیێ ل ڤەكۆلەران ناگرن كو ئێدی خەبتینێ د ئێزدیناسیێدا بكەن، چونكی ئێزدیناسی ب چەند ڤەكۆلین و پەرتوكان تەمام نابت و چەند كار ل سەر بێتەكرن هێشتا یێ كێمە.

ب هەلكەفتنا خواندنا بابەتێ ئێزدیاتیێ ل هەموو قوناغا، ئەم وەك مامۆستایێن ب بەرهەڤكرنا هەر سێ قوناغان رابووین ب شانازیڤە دبێژین، كو هەكە نەژ دامەزراندنا بنگەهێ لالش با و مە دهندرویی بنگەهیدا كار نەكربا، رەنگە مە نكاریبا ب ڤی كاری رابین، چونكی بنگەهێ لالش دوارێ ئێزدیناسیێدا ژ ئەنجامێ بزاڤا ئازادیخوازا مللەتێ كورد و پوتەدانا حكومەتا هەریما كوردستانێ خۆ بخۆ

چەسپاندنا دروشمێ (کوردستان مەلبەندێ لێبورینا ئایینیە).

هەلبەت مە ژ بۆ بەرهەڤکرنا بابەتێ ئێزدیاتیێ یێ هەر سێ قوناغان، مفایەکی باش ژ بەلاڤکێن ل دۆر ئێزدیناسیێ – ئەوێن ب بەر دەستێن مە کەفتین – هەروەسا ژ پێزانینێن زەلامێن دینی و خەمخۆران و راسپاردین ماموستایێن ئێزدیاتیێ دبێژن... وەرگرتیە و نهۆژی هیڤیدارین هەر خەمخورەکی تێبینیەك ل دۆر بابەتێ ئێزدیاتیێ یێ هەرسێ قوناغان هەبت، ب گەهینتە مە تاکو دچاپێن بژارە یێن بێندا ل بەر چاڤ وەرگرین.

هەلبەت ئەڤ پەرتوك بەری چاپکرنێ مە دانایە بەردەستێن هێژایان ل چڤاتا رۆحانی و ئەوان ب کارەکێ پیرۆز زانین و رازیبوونا خۆ ل سەر دەربڕین، پاشی لیژنەکێ ژ رێڤەبەریا گشتی یا پەروەردا گشتی یا پەروەردا دهوکێ پێداچوونەك ل سەر کر و ئەوانژی رازیبوون ل سەر کر.

ل دوایێ رێز و سوپاسیێن مە بۆ: وەزارەتا پەروەردەیا حکومەتا هەرێما کوردستانێ و رێڤەبەریا گشتی یا پەروەردا دهوکێ و بنگەهێ لالش یێ رەوشەنبیری و کومەلایەتی و چڤاتا رۆحانی یا ئێزدیان و هەر ئایین پەروەرەکی و خەمخۆرەکێ پێزانین داینە مە.

ماموستایێ رێزدار...

* تێکستێ هەر دوعایەکێ بۆ ژبەرکرنێیە.
* هەفت سەبەقە ژ هەر قەولەکی بۆ ژبەرکرنێ نە.
* داکۆکی ل سەر پەراوێزان بێتە کرن.
* بۆ بتر وەرگرتنا پێزانینان ل سەر هەر بابەتەکی. هیڤییە ژێدەرێن باوەرپێکری بێنە ب کارئینان.

لیژنا پێداچوونێ

ئافراندنا کنیاتێ

د باوەری یا مە ئێزدیان دا، بەرێ کنیات نەبوو، هەموو تاری و تاریستان بوو، نە عەرد هبوو نە عەسمان، نە بەحر هەبوو نە بنیان، نە شەڤ هەبوو نە رۆژ، نە بەهشت هەبوو نە دۆژ، نە دەشت هەبوو، نە چیا، نە مرۆڤ هەبوون، نە گیانەوەر، بتنێ خودێ مەزن هەبوو...

بەری نە عەرد هەبوو نە عەسمان
نە بەحر هەبوو نە بنیان
نە چیا هەبوو نە سکان[1]

* * *

دەمێ خودێ پاك و دلۆڤان ڤیای کنیاتێ ئاڤاکەت، دورەك ژ نوورا خۆ ڤاڤارت.

پەدشێ من دورێ ژ خۆ ڤاڤارە
دورێ قەندیلە، کەمالدارە
قەندیلی نوور ستارە[2]

* * *

(١) ژ قەولێ ئیمانە ب چی نیشانە.
(٢) ژ قەولێ شێخو بەکر.

پشتی چەندین بەدیلا خودێ پاك و دلوڤان هەڤت ملیاکەت ژ نوورا خۆ ئاڤراندن، وتاووسی مەلەك کرە سەروەرێ وان:

ئەون هەر هەفت کو دئەفرین
ب راستیێ لێك دئێورین
ب موحبەتێ دگەل ئێك ددەبرین[1]

* * *

عزراییل ... جبراییل
میکاییل ... دەرداییل
شمقاییل ... عەزازییل ... ئسرافیل
ئەون هەر هەفت مەلەکێت کبیر
بەری ئادەم ب چەندی بەدیل
ددەستا دا مفتە و کلیل
دڕاوەستاینە ل حزرەتا مەلکێ جەلیل[2]

* * *

پەدشێ من دنیا ئاڤاکر ژ دورا گەوهەرە
سپارتبو هەر هەفت سورێت هەر و هەرە
تاووسی مەلەك کرە سەروەرە[3]

* * *

---

(١) ژ قەولێ شێخوبەکر.
(٢) ژ دوعایا هێڤاری.
(٣) ژ قەولێ زەبوونێ مەکسوور.

پشتی بۆرینا بەدیلێن سالا خودێ پاك و دلوڤان، دگەل هەر هەفت ملیاکەتا شێوری و فروارا ئاڤاکرنا کنیاتێ دا:

پەدشایە و هەر هەفت سورێت خەولەنە
وێ رایــەکێ دنــاڤ خۆدا دکەنە
ئێڤین دێ کنیاتەکێ ئاڤاکەنە[1]

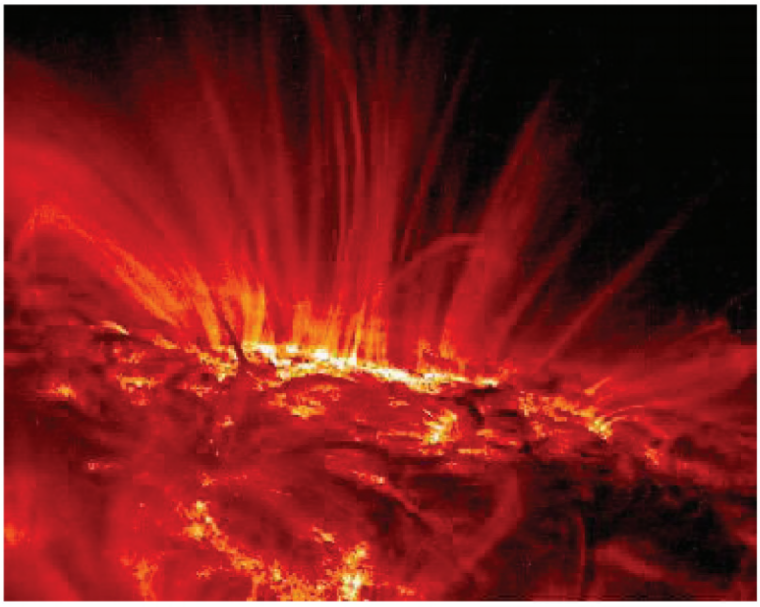

(١) ژ قەولێ زەبوونی مەکسور.

خودێ مەزن ئاورەك دا دورێ و دورێ خۆ ل بەرساف و هەیبەتا خودێ مەزن نەگرت و هێز و شیان نەمان.. و ب رەنگا خەملی و ب فروارا خودێ مەزن پژقی:

کره رکن و رکنی
دور ژ هەیبەتێ هنجنی
تاقەت نەما هلگری

* * *

تاقەت نەما ل بەر ب سەبری
دور ب رەنگا خەملی
سۆر بوو، سپی بوو، سەفری[1]

ژ پژقینا دورێ، ئاخ و ئاڤ و بای و ئاگر پەیدا بوون:

پەدشێ منی جەبارە
ژ دورێ ئافراندبوون چارە
ئاخە و ئاڤە و بایە و ئاگرە[2]

* * *

ئاڤ ژ دورێ وەرییا
بووە بەحر و پەنگییا
پەدشێ من مرکەب بەست و ل ناڤ گەرییا[3]

---

(١) ژ قەولێ زەبوونێ مەکسوور.
(٢) ژ قەولێ شێخو بەکر.
(٣) ژ قەولێ ئافراندنا کنیاتێ.

دەمێ ئاڤ ژ دورێ پەیدابووی، ئەو ئاڤ مینا بەحرێ لێهات و پەدشای و هەر هەفت ملیاکەتا، بەرێ خو دانە هەر چار کناریێن کنیاتێ و ل لالشێ سەکنین و گوتن ئەڤە هەق وارە:

پەدشێ من ل مەرکەبێ دبوو سوارە
پەدشایە و هەر هەفت یارە
تێك سەیرین ل چار کنارە
ل لالشێ سەکنین و گۆتن: ئەڤە هەق وارە

* * *

هەق وارە و سەکنین
پەدشێ من هێڤێن هاڤێتە بەحرێ و بەحر مەینی
دوخانەك ژێ دوخنی
هەر هەفت عەسمان پێ نژنین[1]

* * *

پشتی کنیات هاتی یە ئافراندن، عەرد نەجەبری و نەتەبتی، هەتا کو لالش لێ داهر بووی

عەرد مابوو یی بەهتی
ب خدودەکی خەدتی
گۆ: عەزیزێ من عەرد بێ وێ سورێ ناتەبتی[2]

* * *

(١) ژ قەولێ ئافراندنا کنیاتێ.
(٢) ژ قەولێ ئافراندنا کنیاتێ.

پشتی چل سالی ب هژمارە
عەردی ب خۆرا نەگرت حەشارە
هەتا لالش بناڤ دا نەد هاتە خوارە[1]

پشتی لالش داهربووی، بووە هێڤێنێ عەردی و عەرد جەبری و تەبتی و چیا و دەشت، کانی و رۆبار.... ل سەر پەیدا بوون و کەسکاتی و دار و بەر ل سەر شین بوون....

لالش کو دهاتە
ل عەردێ شین دبوو نەباتە
پێ زەیینی چقاس کنیاتە[2]

دەمێ کنیات ئاڤا بووی، و کەسکاتی و دار و بەر ل سەر عەردی پەیدابووین، ئێزدانێ مەزن قالبێ ئادەم ژ: ئاخ و ئاڤ و بای و ئاگری.. نژنی:

(١) ژ قەولێ ئافراندنا کنیاتێ.
(٢) ژ قەولێ ئافراندنا کنیاتێ.

کو کنیات پێ دزەیینی
چار قسمەت تێك هنجنی
ئاخه و ئاڤه و بایه و ئاگری
قالبێ ئادەم ژێ نژنی[1]

چەندین سالا، قالبێ ئادەم مابوو بێ گیان:

پشتی هەفت سەد سالاْ، هەفت سور هاتنه هنداڤه
قالبێ ئادەم مابوویی بێ گاڤه
گۆتنه روحێ: بۆچی توو ناچی یه ناڤه؟[2]

---

(١) ژ قەولێ ئافراندنا کنیاتێ.
(٢) ژ قەولێ زەبوونێ مەکسوور.

روحێ گۆ: ل باوه ئاشقا وه مه‌علوومه
هه‌تا بۆ من ژبانا
نێت شاز و قدوومه[*]
نیڤه‌کا روحێ و قالبێ ئادەم زۆر تخوومه[1]

* * *

هنگی ب فروارا خودێ مه‌زن، شاز و قدووم هاتن و ل به‌ر ده‌نگێ ده‌ف و شبابا، خودێ مه‌زن کاسا ژیانێ ب سه‌ر ئادەم ڤه‌کر و هنده‌ك ژ سوڕا خو به‌ردا به‌ر قالبێ ئادەم، گیان ل قالبێ وی ئێوری:

شاز و قدووم هاتن و هدری
نورا موحبه‌تێ هنگفته سه‌ری
روح هات و ل ناڤ قالبێ ئادەم ئێوری[2]

* * *

ئادەم ژوێ کاسێ ڤه‌دخوار و ڤه‌دژییا
مه‌به‌ست بوو هه‌ژییا
گۆشت لێ هوڕییا، خوون تێ گه‌ڕییا[3]

---

(١) (٢) (٣) ژ قه‌وڵێ زه‌بوونێ مه‌کسوور.
(*) شاز و قدوم: ده‌ف و شباب.

پاشی خودێ مەزن، (هەوا) ژ تەنشتا ئادەم دروستکر:

پەدشایێ من هەزار و ئێك ناڤە
ئەڤ دنیایە ل با وی سەعەت و گاڤە
ئەو دزانت ل بەحرا چەند کەشکوول ئاڤە
و ل بەستا چەند کەڤر دناڤە
ئەوی هەوا کرە بووك و ئادەم کرە زاڤە

* * *

پەدشێ من دنیا چێکر
ب حەد و سەد و رێك و پێککر
بن ئادەم تێدا خنێکر[1]

ب کورتی:

دباوەری یا مە ئێزدیان دا، بەرێ کنیات نە بوو، هەموو تاری و تارستان بوو، خودێ مەزن دورەك ژ خۆ ڤاڤارت، هەر وەسا خودێ مەزن هەفت ملیاکەت ژ نوورا خۆ ئافراندن پاشی فروارا ئافراندنا کنیاتێ دا. دورێ خۆ ل بەر هەیبەتا خودێ نەگرت و ب رەنگا خەملی و پژقی و ژ پژقینا دورێ ئاخ و ئاڤ و بای و ئاگر پەیدا بوون، ئاڤ مینا بەحرێ لێهات، و پەدشای و هەر هەفت ملیاکەتێن وی، بەرێ خۆ دانە هەر چار کنارێن کنیاتێ و ل لالشێ سەکنین و گوتن ئەڤە هەق وارە.

---

(١) ژ قەولێ پەدشای.

لێ عەرد نە جەبری و نەتەبتی هەتا لالش ب ناڤدا نەهاتە خوار، هنگی کەسکاتی و دار و بەر ل سەر رووێ عەردی خویا بوون، پاشی قالبێ ئادەم ژ ئاخ و ئاڤ و بای و ئاگر، هاتە نژنین و ل بەر دەنگێ شاز و قدووما، خودێ مەزن کاسا ژیانێ ب سەر ئادەم ڤەکر و گیان ل قالبێ وی ئێوری و هەژیا و خوون تێ گەریا، و بۆ دەستپێکا ژیانا مروڤی.

پاشی ب فروارا خودێ مەزن (هەوا) ژ تەنشتا ئادەم دروستکر و ژین و ژیار کەفتە سەر عەردی و عەرد پێ ئاڤا بوو.

پرسیار

پ١/ بەری ئافراندنێ، کنیات یێ جاوا بوو؟
پ٢/ بۆ چی دوڕ پژقی؟
پ٣/ د باوەری یا مە ئێزدیان دا، کەنگی کەسکاتی ل سەر رووێ عەردی پەیدا بوو؟
پ٤/ سەبەقەکە قەولی بینە، دیار بکەت کو خودێ مەزن، تاووسی مەلەك کریە سەروەرێ ملیاکەتا.
پ٥/ قالبێ ئادەم ژ چی هاتی یە نژاندن؟ ڤێ چەندێ ب سەبەقەکە قەولی بسەلمینە.

خودێناسی

خودێناسی هزرەکا کەڤنە ل کوردستانێ پەیدابووی و دگوتنێ عیرفان یان (کەرامەت). و هەر ژ دەمێ مرۆڤ ل سەر رووێ عەردی پەیدابوویی، خۆ رووبەرووی چەندین پرسیاران دیتی یە و پێکول کریە بزانت، ئەرێ ئەڤ کنیاتە چاوا هاتی یە ئافراندنە؟ چاوا عەرد و عەسمان و رۆژ و ستێر.. پەیدا بووینە؟ و کێ ئێخستینە د سیستەمەکێ هۆسا یێ رێك و پێك دا؟ بۆچی هندەك جاران برووسی دارستانانا د سۆژن، بەفر و باران خێر و بێرن، بەلێ هندەك جاران دبنە وێرانکەر و زیاندار... بۆ چی؟...

ب ڤێ چەندێ مرۆڤ مەندەهۆش و شاقسمایی ڤان هەموو دیارۆکان بوویە و هەردەم بزاڤ کریە بزانت، ئەو چی هێزە ژ هەموو هێزا ب هێزتر، یان ژێدەرێ هەموو ژێدەران کی یە؟

دەمێ مرۆڤێت دیندار زێدە تێکەلی د هزرین دینی دبن و تێدا شارەزا و مەلەڤان دبن رۆژ بۆ رۆژێ هەست دکەن کو یێ نێزیکی ناسین و ریا خودێ بووین، وبتر باوەری و ئیمان ژێرا پەیدا دبت کو خودێ مەزن و دلوڤان ئافرینەرێ کنیاتێ یە و هێز و شیانێت وی دزالن لسەر هەموو دیاردێن سروشتی، و هەبوونا هەموو زێندەورا، و هەموو ل ژێر حەز و ڤیانا وی پەیدا بووینە و دباوەریا مەدا پەلگێ دارێ ژ دارێ ناکەڤت بێی فروارا خودێ.

خودێناسی هاتیه پەیرەوکرن ژ ئالیێ خاس و چاکێت مە ئێزدیان ڤە مینا شیخادی و شێخ فەخر و شێخ حەسەن و دەرویێش ئادەم و چەندی دی.

یا خودێ تۆ مەلکێ عەرشایی
ب هەموو کارا یێ ئاگایی
ب هەموو دلا تووی هایی

خودێناسی : رێ یەکە بۆ ناسکرنا خودێ مەزن – ئافرینەرێ عەرد و عەسمان و هەموو کنیاتێ – و گەهشتن بۆ راستی یا وی و گەهاندنا وێ راستیێ بۆ خەلکەکی دی.
خودێ ناس: ئەو کەسن، ئەوێن خودێ ناسیێ ب دەروێشی پەیرەو دکەن و پەروەستەبوون ودوعاکرنە، و ژبەر ئەشق و ڤیانا خودێ مەزن خۆ دشکێنن و خۆ ژ هەموو خۆشیێن دنیایێ دوور دکەن و هیچ پووتێ ب نەفسا خۆ ناکەن و گوهە نادەنە مال و سامانێ دنیایێ، مەرەما هەرە سەرەکی یا وان، دوعاکرن و ناسینا خودێ یە.

فقیرا ئێکە چێکر
خۆ ژ خۆشی و لەڤزەتێت دنێکر
ئەڤ دنیایە هێلا و بەر ب ئاخرەتێکر[1]

---

(١) ژ قەولێ ئاخرەتێ.

ڕێبەرێن خودێ ناسیێ دناڤ مەدا خاس و چاك و دەرویشن.
ئێك ژ بیر و باوەرێن هەرە گرنگ و سەرەكی د خودێ ناسیێ دا سوڕە ئانكو (حلول)ە.

ئەو بوو سورا ژ پێش
جایزە ئەم ل وێ سوڕێ بكەن تەفتێش
ئەوێ سوڕێ میر براهیم ژ خۆرستانێ ئینالالش و كرە دەرویش[1]

(١) ژ قەولێ سورا.

سوڕ چی یە؟ دباوەریا مە ئێزدیان دا، هندەك خاس و چاكێن مە سەخلەتێن پەدشایی وێ دبەر بەدەنا وان دانە و دبێژن (سوڕەك وا هەی – یان سوڕەك وا دبەردایە). ئەو خاسێ سوڕ هەی ئەم دبێژینێ مەلك، چونكی دباوەریا مەدا، ئەو سوڕە ب ڕێ یا ملیاكەتا وا گەهشتیێ. وەكو شێخ حەسەن – مەلك شێخسن، شێشمس – مەلك شەمسەددین، شێخ فەخر – مەلك فەخرەددین... دەمێ ئەڤ خاس و چاك دچنە بەر دلۆڤانی یا خودێ، ئەم دبێژین قەدەم گوهاست و جیێ گیانێ وی بەهشتا هەر و هەرە (بەهشتا با قی یە). ئەو جیێ گیانێن پاقژە.

پڕسیار

پ١/ خودێ ناسی چی یە؟ ب كورتی بەحسێ بكە.
پ٢/ بۆ چی ئەم دبێژینە هندەك خاسێن خۆ مەلك؟
پ٣/ سەخلەتێن خودێ ناسا چینە؟

قەولێ قەرە فرقان

ئەڤ قەولە هزرا خودێ ناسیێ و دەرویشیێ رۆن و ئەشکرا دکەت. کو بیر و باوەر و ژین و ژیارا خودێ ناسان، بتنێ ژ خودێ را یە تەرخانکری بوو. ناڤ و دلوڤانی و مەزنی و پاکی یا – خودێ، ل هەموو دەمان ل سەر زاری وان بوو، هەتا کو گەلەك جاران ژی وەسا هزر دکرن کو یێ دگەل دلۆڤانییا وی دپەیڤن، ئەڤ قەولە ژی ل سەر ڤێ چەندێ یە، کو دێ بینین شێخ فەخرێ ئادیا ب پرس و بەرسڤان پەیڤینێ دگەل پەدشای دکەت، پتریا وان ژی ل دۆر ئافراندنا کنیاتێ و پیروزیێن ئێزدیان یێن مینا: لالش، کانی یا سپی، تانج و حل، خەرقە مەسحەفا رەش، جەلوە، مشور و مەحفەلا شێخادی نە، هەلبەت ئەڤ چەندە ژی لایەنەکی گرنگ ژ باوەریا ئێزدیان ددەتە خویاکرن.
ئەڤە دەقێ قەولێ (قەرەفرقان)ە.

((ب دەستورێ خودێ))

چی سبەیەکە سەودا بوو
حال ل من پەیدابوو
ژ ئەول هەتا ب ئاخر پەدشا ل من خویا بوو (*)

* ئەڤ قەولە ژ قەولێن شێخ فەخرێ ئادیایە.

چی سبەیەکە خوشە
دانە دەستێ من خەتەکە رەشە
گۆتە من: یا دەرویێش کەرەمکە پەدشا تە دخوونت ل عەرشە

* * *

چی سبەیەکە سۆرە
دانە دەستێ من خەتەکە ب مۆرە
گوتە من: یا دەرویێش کەرەمکە پەدشا تە دخوونت ل ژۆرە

* * *

چی سبەیەکە ب غروورە
پەدشێ من بۆ مە نازل کر بوون: علم و بەرات و خەت و مشوورە
گۆتە من: یا دەرویێش کەرەمکە پەدشا تە دخوونت ل ژۆرە

* * *

چی سبەیەکە ب قیمەتە
پەدشای بۆ مە نازل کربوون علم و بەرات و مشوور و خەتە
مەلك فەخرەددین پێش پەدشێ خۆڤە دوەستە و پسیارەکێ ژێ دکەتە

* * *

مەلك فەخرەدین پێش پەدشێ خۆڤە دوەستە پرسیارەك ژێ کری
ئیلاهیو تو واحد ئەلقادری
ژ بەری بنیاتا عەرد و عەسمانا و بەری
محبەتا پەدشێ من چی بوو، تە ژێ چێکری؟
* * *

پەدشا دبێژتێ فەخرۆ وەیە
عەرش و کورسی کەفا مەیە
ژ بەری بنیانا عەرد و عەسمانا محبەتا پێ د پەرستن خەرقەیە

* * *

مەلەك فەخرەدین پێش پەدشێ خۆ ڤە د وەستە
ئەوی پێ دانا بەرپێ و دەست دانا سەردەستە
من گۆ ئەسەیی جوابا باخویێ من یە دروستە
محبەتا پەدشێ من ب تەرا چی بوو ژێ د پەرستە

* * *

پەدشا دەنگ دکەت ب زارە
دور مەوجی بووە بەحرە
نژارا وان چی بوو خەرقە دکر نژارە

* * *

ل قەندیلێ ڤەدشارە
پشتی نوت هەزار سالە
داهر کرن هەر چار یارە
ئەوێت ئەڤ دنیا ئینابوون ب کارە

* * *

هەر چار یارێت زەرگونە
ئەسل زادە شیخادی و مەلك
شێخسن و سجادین و ناسردینە
ئەوان ئەڤ دنیا ب کاردئینا
* * *

پەدشایە و هەر چار یارە
ل مەرکەبێ دبوون سوارە
د سەیرین ل چار کنارە
ل لالشێ سەکنین گۆتن ئەڤە هەق وارە

* * *

هەق وارە و سەکنین
پەدشێ من هێڤێن هاڤێتە بەحرێ و بەحر مەینی
دوخانەك ژێ دوخنی
هەر هەفت عەسمان پێ نژنین

* * *

مەلك فەخرەدین پسیارەك ژ پەدشێ خۆ دکێ یە
عەزیزێ من دێ بۆ من بێ یە
کا هێڤێنێ کانی یا سپی ژ چێ یە؟

* * *

پەدشا دبێژتێ فەخرێ منێ فاخرە
جوابا تە لێزم و فەرە
هێڤێنێ کانی یا سپی ژ هەر و هەرە

* * *

فەخرۆ ئی بەعیدە
علم دارۆ ژ علمێ جیدە
هێڤێنێ کانی یا سپی ژ با سلتان ئێزیدە
* * *

مەلك فەخرەدین دبێژتێ شەڤە و تاری یە
واحد لقەهار ئیلاهی یە
کلیلا خەرقێ شێخادی پێ ڤەدبت چی یە؟

* * *

پەدشا دبێژتێ فەخرۆ تاری یە و زلما تە
واحد لقەهار هەقیقەتە
کلیلا خەرقێ شێخادی پێ ڤەدبت کانی یا سپی بۆ مێرا دکرەقوبلەتە

* * *

مەلك فەخرەدین پسیارەگ ژ پەدشێ خۆ دکرە
خالقەکی منی هەر و هەرە
تە خەرقەب ناڤێ کی مێری چێدکرە؟

* * *

پەدشا دبێژتێ فەخرێ منۆ ئی فاخرە
جوابا تە لێزم و فەرە
من خەرقە ب ناڤێ سلتان ئێزی چێدکرە

* * *

مەلك فەخرەددین پسیارەك ژ پەدشێ خۆ دکرە
گۆ: عەزیزێ من تووو خالقەکی منی هەر و هەرە
تە خەرقە ب ناڤێ کی مێری دکرە بەرە؟
* * *

پەدشا دبێژێ فەخرێ منۆ ئی فاخرە
جوابا تە لێزم و فەرە
من خەرقە ب ناڤێ سلتان ئێزی دکرە بەرە

* * *

سلتان ئێزی پیرێ خەرقێ منە
بینایا هەردوو چاڤێت منە
ئاتقاتا من و چەندی مۆمنە

* * *

پیرێ خەرقێ من سلتان ئێزیدە
ئەو مەعنەیەکە بەعیدە
ئاتقاتا من و چەندی مریدە

* * *

سلتان ئێزی دەست هاڤێتە خزینا قودرەتێ دورەك ژێ دەرانی
و ژێ چێکرن تانج و حل و خەرقێ نوورانی
شیخادی دبەر خۆ کر وەکە دزانی

* * *

دبەر خۆ کر ئەو سور و ئەو خەرقەیە
ب سلتان ئێزی بدەن شەهدەیە
ژ نوورا وی کشفی بەرێ سبەیە
* * *

بەرێ سبێ ژ نوورا وی کشفی
عەرد و عەسمان تێك رەجفین
مێر ل وەحدانیێ روونشتن و هەق رێ یا شیخادی
و مەلك شێخسن ب هەڤرە دئاخڤین

* * *

مێر ل وەحدانیێ روونشتن و هەق رێ یا شیخادی
و مەلك شێخ سن ب هەڤرا خەبەردا
بەلێ عزیزێ من تووِ مفعەتی سەر چقاس دەردا
تە ب چی ئەرکان ژێك ڤەکرن عەسمان و عەردا؟

* * *

پەدشا دبێژتێ فەخرۆ، من عەرد و عەسمان ژێك ڤەدکرە
من رۆژ و هەیڤ لناڤ دکرە
ئەڤ مەجلس ب ناڤێ شیخادی و مەلك شێخسن ئاڤادکرە

* * *

پەدشا دبێژێ: فەخرۆ من خولقاندبوون شەڤ و رۆژە
ئو من ل ناڤ داهرکربوون بەهشت و دۆژە
من مەلك فەخرەددین دکرە هەیڤ و مەلك شەمەدین دکرە رۆژە

* * *

مەلك فەخرەددین پسیارەك ژ پەدشێ خۆ دکرە
عەزیزێ من تووِ خالقەکی منی هەر و هەرە
ئەڤ بەهشتا خۆش تە ئاڤاکرە
ئەڤ چی دۆژەیە بەرامبەر وێ تە دئێورە؟
* * *

پەدشا دبێژتێ فەخرێ منۆ ئی فاخرە
جوابا تە لێزم و فەرە
من ئەڤ دۆژە ئاڤا دکرە
بۆ یێ رۆژێ سێ جارا ب ناڤێ تاووسی مەلەك دکفرە

* * *

مەلەك فەخرەدین پسیارەك ژ بەدشێ خۆ دکرە
ئەڤ بەهشتا خۆش تە ئاڤاکرە
ئەڤ چی ئادەم بو تە ل ناڤ وەرکرە؟

* * *

پەدشا دبێژتێ فەخرێ منۆ ئی پر وەسفەتە
من ژ ئادەم ڤاڤارتن هەفتی و دوو مللەتە،
هەشتێ هەزار خولیاقەتە
و ژێ برێکرن جۆقەتە

* * *

وێ دبێژێ: پەدشێ من خودانێ ئەرکانە
ئەرێ فەخرۆ: دێ شینمە عەردا قەول و خەرقانە
سونەت خانە دێ بێ ئێت باوەری و ئیمانە

* * *

مەلك فەخرەدین ل گەل پەدشێ خۆ خەبەردا
بەلێ عەزیزێ من تو شفعەتێ سەرچقاسی دەردا
دێ ب چی ئەرکان قەول و خەرقا نازل کەیە عەردا؟
* * *

وێ دبێژتێ پەدشێ منی نوورانی یە
فەخرە و سولتان ئێزی یە
دێ خولقینم سێ تشتێت قیمەتی یە
میشە و زەرگووز و می یە
هێڤێنێ هەرسێکا ژکانی یا سپی یە
ژ ناڤا میهێ و زەرگووەزێ
دێ چێکەم خەرقەیە : فەقیر دێ کەتە بەر خۆیە
سونەت خانە دێ پێ ئێت باوەری و شەهدەیە

* * *

پەدشێ من خەرقە تەفسیل دکرە
نازلی عەردا تەسمیلی مەلك فەخرەدین دکرە
مەلك فەخرەدین تەسمیلی فەقیرا دکرە
سونەت خانە پێ دئێت شەهدە و باوەرە

* * *

پەدشێ من زەرگووز دروست دکرە
فەقیرا خەرقێ خۆ پێ رەش دکرە
سونەت خانە پێ دئێت شەهدە و باوەرە

* * *

پەدشێ من پر هەوەسە
دانە مێرا ئەو نەفەسە
دا دەستێ پیرا فتر و زکایە
دا دەستێ شێخا بسك و مەقەسە
* * *

پەدشێ من ل حوکمێ خۆ ئی غەفوورە
ژ باوی هاتبوو دەستوورە
دا دەستێ شێخا بسك و مەقەسە
دا دەستێ پیرا زکات و مشوورە

* * *

پەدشێ من ل حوکمێ خۆ ئی رەوایە
ژ باوی هاتبوو دوعایە
دا دەستێ شێخا بسك و مەقەسە
دا دەستێ پیرا فتر و زکایە
هندەك دلێ فەرقە مایە

* * *

خەرقەوۆ بلا وەبێ
چوو ژ کناری من تێ نەبێ
سونەت خانە و هەر چار تەریقەت دەست و دامانا تە بێ

* * *

مێرا ل دیوانا سلتان ئێزی گۆتن خەرقەلباسێ ئیمانە
هنجیێ لێ ئی ب شکە یی ب گومانە
دێ ب چەنگلێ وان گرن و هاڤێژنە ناڤ سەفا کافرانە

* * *

جیێ ل ئاخرەتێ بۆرە ڤەژوارتی
تەنگە تونگە، قیرە قترانە
هەتا ئەبەد ل ئابدی هەر ئەوە جیێ وانە
* * *

ئەوان خاسا لێك دنێری
ل دیوانا سلتان ئێزی بوو بشووش و برقێت زێری
ئەو کاس شەراب ل تحوور بوو، گەڕ بگەڕ لێك دگێری

* * *

پەدشا دبێژتێ فەخرۆ وەرە
رۆژەکێ ب ناڤێ سلتان ئێزی دئینن باوەرە
دێ تەسمیل کەن وان بەیگوا وان کافرە
ئێ ددەستی دا دەبار نەکەن چو مسافرە

* * *

پەدشا دبێژتێ فەخرۆ
رۆژەکێ ب ناڤێ سلتان ئێزی دئینم تەمامە
دێ تەسمیل کەم وان بەیگۆا وان نەمامە
ئێ سەری لی دکەین تەمامە

* * *

پەدشا دبێژتێ فەخرۆ: ئەز بخۆ دێ رۆژەکێ ئێمە رووێ عەردا
دێ دەرمانکەم برینان و دەردا
دێ دەرمانکەم برینان و کوڤانا

* * *

هنجیێ ل ڤی قەولی ئی ب شکە ئی ب گومانە
دێ ب چەنگلێ وی گرن و هاڤێنە سەفا کافرانە
جیێ ل ئاخرەتێ بۆرا ڤەژواتی تەنگە تونگە، قیرە قترانە
هەتا ئەبەد ل ئابدی هەر ئەوە جیێ وانە

* * *

ئەڤ قەولە قەولێ قەرەفرقانە
تەمامەتیا ڤی قەولی ل خودێ و گاڤانێ زەرزا و هەر چار برانە
((ئەم دکێمین و خودێ یی تەمامە))

فەرهەنگۆك:

قەر : رەش – یان پیرۆز
فرقان : پەرتووك – قەرەفرقان ئانکو پەرتوکا پیرۆز
سەودا : سەرخۆش
حال : بار
دخوونت : د ڤردە ب مەرەما د (خوازت) د ئێت
غروور : کوبار
کشفی : دیاربوو
سونەت خانە : ئێزدی خانە
بەیگۆ : عەوال – (منافق)
هەر چار برا : شەمسەددین و فەخرەددین و ناسردین و سجادین.
جوقەت : کۆم
زرگوز : دارا گوزا بێ بەر
کنار : ئالی. رەخ
عەسە : پشت راست. بێ شك
باخو : خودان

پەرستگەها لالش

لالش: پەرستگەها پیرۆزا مە ئێزدیایە، کانی یا سپی و زمزم و قوب و نیشان و ئاقدێن خاس و چاکێن مە لێ هەنە، چەند رێ و رەسمێن مە لێ دئێنە گێران، مینا جەژنێن: جەمایێ، چلێ هاڤێنێ و چلێ زڤستانێ و سەرێ ساڵێ و رێ و رەسمێن سەفەرا ماستا و کێشانا قۆلا و ئامادەکرنا زەیتێ (بزری) بۆ هەلکرنا فتیلا... دباوەری یا مە ئێزدیان دا، لالش هێڤێنێ عەردی یە، قەولێن مە ژی ئەڤێ چەندێ دسەلمینن:

پشتی چل سالی ب هژمارە
عەردی بخۆرا نەگرت حەشارە
هەتا لالش ب ناڤدا نە د هاتە خوارە (١)

(١) ژ قەولێ ئافراندنا کنیاتێ.

پشتی لالش داهربووی، عەرد جەبری و پاشی ب کەسکاتیێ خەملی:

لالش کو دهاتە
ل عەردی شین دبوو نەباتە
پێ زەیینی چقاس کنیاتە[1]

پەرستگەها پیرۆزا لالش، دکەفتە د کوردستانا عیراقێ دا، ل ژۆریا باژێرێ ئێسقنێ (شێخان) ب دووراتیا (١٠) کم، پەرستگەها لالش دکەفتە د هوندر گەلی یەکی دا، دنیڤەکا سێ چیاندایە: چیایێ مشەتێ دکەفتە ژێریا پەرستگەهێ و چیایێ حزرەتێ دکەفتە رۆژئاڤایا وێ و ل ئالیێ رۆژێڤە چیایێ عەرەفاتێ یە.

لالش، هەر ژ کەڤن دا پەرستگەهەکە پیرۆز بوو و ب درێژی یا مێژوویێ جۆرەها خەلك لێ ئاکنجی بووینە، کو ژ بنیات دا شەمسانی بوون ئانکو میترایی بوون و هەتا نها شینواریت وان لێ د خویانە.

بەلێ ل سەردەمێن پەیدابوون و بەلاڤبوونا دیانەتێن دی، چەند جارەکا ژ دەستێن مە دەرکەفتی یە بەلێ مە جارەکا دی ژ دەستێن وان رزگارکریە.

هەژی یە بێژین، کو هەموو تشتێن د هوندری لالشا نوورانی دا دپیرۆزن، مینا: کانی یا سپی و زمزم و نیشانگەهێن خاسا و چلەخانە و دارا مرازا و چەندین کانی و جهێن پیرۆز...

---

١) ژ قەولێ ئافراندنا کنیاتێ.

دەمێ ئەم قەستا لالشا پیرۆز دکەین گەرەکە ڤان ئەرکا بجھ بینین:

١. ب پاك و تەمیزی قەستا پەرستگەها لالش بکەین.

٢. ب پێخواسی ل هوندر پەرستگەها لالشێ بگەرین.

٣. مەزارگەهێن خاس و چاکان زیارەت کەین.

٤. خۆ و مال و هەڤالێن... خۆ ل زمزمێ سەلاکەین و بچینە کانی یا سپی و دەست و چاڤێن خۆ ب ئاڤا وێ یا پیرۆز پاك بکەین. و ئەوێ بۆ جارا ئێکێ قەستا پەرستگەهێ دکەت د ڤیا ب ئاڤا کانیا سپی بهێتە مورکرن.

٥. خۆ ژ کار و کریار و گوننەهان دووربکەین.

٦. گوهداری یا قەول و بەیت و دەف و شبابا بکەین...

٧. هیڤی و دوعایا بکەین...

٨. یە فەرە ل دەمێ سەرەدانێ پاقژی و روومەتا پەرستگەهێ بپارێزین.

پڕسیار

پ١/ سەبەقەکە قەولی بینە، دیارکەت کو لالش هێڤێنێ عەردی یە.
پ٢/ جهێ پەرستگەها پیرۆزا لالش، دیاربکە؟
پ٣/ ئەرکێن کو دڤێت ل پەرستگەها پیرۆزا لالش ب جھ بینین چینە؟
پ٤/ پێنج جهێن پیرۆز د هوندری پەرستگەها لالش دە بژمێرە؟
پ٥/ شینوارێن کەڤنارێن چ مللەتا ل پەرستگەها لالش دخویانە؟

ئێزدیاتی

ئێزدیاتی: ئەو هەموو بیر و باوەر و ئەرکان و دوعا و شەهدا دینی و تێکستێن دینی و رێ و رەسمێن جەژنا و کار و تۆڕ و تبعەت و رەوشت و تیتالێن رۆژانە یێن کو ئێزدی پێ ڕادبن دبێژنێ ئێزدیاتی.

ئێزدی: ئەو مللەتێ باوەری ب ئێزی ئانکو خودێ و تاووسی مەلەك و ئێزدیاتیێ دئینن دبێژنێ ئێزدی:

سلتان ئێزی پەدشێ منە
تاووسی مەلەك شەهدە و ئیمانێت منە[1]

پەیڤا ئێزدی، رامانا گیانێ پاك و پیرۆز و خودان خێر ددەت و ئەوێن ل ڕێ یا راست و دروست دچن:

ئێزدیاتی مرازە
کارێن راست ژ مەرە د خوازە
دا ژێك کفش بن بسێت بازا[2]

پەیڤا ئێزدی ژ پەیڤا ئێزی ئانکو ئێزدان هاتی یە. ئێزی ناڤەکە ژ ناڤێن خودێ، ب ڤێ چەندێ ئێزدی ڕامانا (خودێ پەرێس) ددەت.

هەکە خودێ کر ئێزدینە
سەرناڤێ سلتان ئێزینە
ئەم ب ئۆل و ئەرکانێت خۆ درازینە[3]

---

(١) ژ شەهدا دینی.
(٢) ژ دوعایا ئێزدیاتیێ.
(٣) ژ شەهدا دینی.

ئێزدیاتی ئێکە ژ کەڤنترین دیانەتێن کوردان، ل دەڤەرا شارستانیەتێن مەزن ل رۆژهلاتێ.

ئەڤ چەندە د رێ و رەسمێن جەژنێن مەدا و د رەوشت و تیتالێن مە یێن رۆژانەدا خویا دبت. چونکی بتریا ڤان رێ و رەسم و داب و نەرێتێن دینی دزڤرنە بەری هزارەها سالان کو ئەڤ رێ و رەسمە ل جەم مللەتێن وەلاتێ میزۆبۆتامیا هەبوون، مینا رێ و رەسمێن جەژنا سەرێ سالێ و بێلندێ... هتد.

ژ ئەنجامێ دەربازبوونا ئێزدیاتیێ دگەلەك قوناغێن سەخت و دژوار را و چەندین فەرمانێن ب سەرمەدا هاتین، ژ بەر پەیدابوونا دیانەتێن جۆراوجۆر ل دەڤەرێ و هەول و بزاڤا ڤان دیانەتان ژ بۆ بەلاڤکرن و سەپاندنا بیر و باوەرێن خۆ، ژبەر کو ئەڤ دیانەت د مزگین بەر بووینە ئانکو (تەبشیری بوون)، هندەك گهۆرین ب سەر رێ و رەسمێن مەدا هاتینە، لێ سەرەرای ڤێ چەندێ، ئێزدیان رەسەناتیا ڤان بیروباوەران پاراستی یە.

ئێزدیان هەر ژ کەڤن دا، هزرا چاوانی یا ئافراندنا کنیاتێ و پەیدابوونا عەرد و عەسمان و هەیڤ و رۆژ و ستێر و ئەختەرا و جاوانییا پەیدابوونا شەڤ و رۆژ و ئاڤ رابوونێ و تەڤایا رۆودان و دیارۆکین سروشتی کری یە. بۆ هەر دیارۆکەکێ خودانەك دەست نیشانکربوو، بۆ نموونە خودانێ بارانێ – پیر مەهمەد رەشان بوو، و خودانێ مارا، شێخ مەند بوو، و دوێ باوەریێ دا بوون، کو ڤان خودانا هەموان پێکڤە ئافرینەرەك هەیە، کو ئەوە ئافرینەرێ هەموو کنیاتێ یە و خودانێ هەموو خودانایە، هێز و شیانێن وی دبێ سنوورن و ب سەر هەموو کنیاتێ دا دزالن و ئەوە یێ ڤی کنیاتی پێك دئینت.

پەدشێ من نووره
ئەو ژمه نەیی دووره
یی عالمه ب عەرد و عەسمان و بەحرێت کووره(١)

ژ بناغێن هەره سەرەکی یێن ئێزدیاتیێ وەکو دینەکی کەڤن، باوەری یا ڕاست و موکوم و دلێ پاقژە،

ئێزدیاتی گەلەکە
ئەرکانەك ژێ خێره وئێك خلمەتە
ئێك غیرەتە و ئێك مروەتە
ب ڤان ئەرکانا ناڤ ل سەرتە[٢]

تایبەتمەندیەکا مە ئێزدیان ئەوە، کو مە باوەریەکا موکوم ب هنەر و کەرامەتێن خاس و چاکێن خۆ، و رێ و رەسمێن خۆ، و قەول و بەیت و دوعا و قەسیدێن خۆ، و فەرز و پێگیریێن دینێ خۆ هەیە...، و دناڤ خەلکەکی دا ئەم ئێزدی ب ڤێ چەندێ ددیارین، هەر دوی دەمی دا ژی، ریز و بەهایێ ددەینە هەموو پێخەمبەر و دیانەتێن دی.

---

(١) ژ قەولێ پەدشای.
(٢) ژ قەولێ بەدیلا غەدارا.

پڕسیار

پ١/ ئێزدیاتی چی یە؟
پ٢/ رامان ژ پەیڤا ئێزدی چی یە؟
پ٣/ بۆچی گەهۆڕین ب سەر بیر و باوەرێن مەدا هاتینە؟
پ٤/ بناغێن هەرە سەرەکی یێن ئێزدیاتیێ چینە؟

شەهدا دینی

هەر ئێزدییەك بەری بنڤت دڤێت شەهدا دینێ خۆ بدەت:

((ب دەستورێ خودێ))

یا خودێ، هەر ئەوە وهەر ئەوە
نەخوارنە و نە خەوە
شەهدا دینێ من ب ناڤێ خودێ و تاووسی مەلەك دبت رەوا.

* * *

شەهدا دینێ من ئێك ئەللاه
مەلەك شێخسن حەق حەبیب ئەللا
مەقلووب و مەرگەه سەلا

* * *

سلاڤێت مە ل لالش، مەقلووبی، مەرگەهێ
جۆتێت قوبا، ل وی عەردی، عەردێ ئێزدیخانێ،
سەر دکێشنە بەر شیخادی، عەبادەتێ و سجودەهێ

* * *

سلتان ئێزی پەدشێ منە
تاووسی مەلەك شەهدە و ئیمانێت منە
کانیا سپی مۆرا منە
کاف و مغار و زمزم حەجا منە
قوبلەت بدۆر قوبلەتا منە
سلتان شیخادی پاشایێ منە
شێشمس مەسەبێ منە
بینایا چاڤێت منە

..... پیرێ منە*
..... شێخێ منە
..... مەرەبیێ منە
..... خودانێ منە

* * *

ئەلحەمدو للا ژ ئادیا
ڤاڤارتین ژ کافر و رافدیا
ئەم هاڤێتینە سەر پشکا سونیا

* * *

منەتکارین ژ مێرا
ڤاڤارتین ژ کافرا و خەنزیرا
ئەم هاڤیتینە سەر پشکا شێخان و پیرا

* * *

منەتکارین ژ منەتێ
ڤاڤارتین ژ کافرا ژ شرعەتێ
ئەم هاڤێتینە سەر پشکا شێخێ سونەتێ

* * *

هەکە خودێ کر ئێزدینە
سەر ناڤێ سلتان ئێزینە
ئەم ب ئول و ئەرکانێت خو درازینە
((ئامین یا رەب ئەعالەمین))

* دڤڕدا هەر قوتابیەك بلا پیرو شێخ و مەرەبی و خودانێ خۆ بێژت.

چینێن ئێزدیان

چین: د چارچۆڤێ دینی دا، تەخەکە ژ کۆمەلەك مرۆڤان پێك دئێت، ئەرکی وان یێ سەرەکی، بڕێڤەبرن و پەیرەوکرنا رێ و رەسمێن دینی یە.

چین د ئێزدیاتیێ دا، نەمینا چینێن دیانەتێن دی یە، چونکی سیستەمەکی دینیە و ب تەرزێ پاشماکیێ یە – ئانکو ژ دای و بابان بۆ کوڕ و کچان دمینت – هەروەسان ژنخوازی ژ چینەکێ بۆ چینەکە دی گونەهە.

ئێزدی دبنە سێ چین: شێخ، پیر و مرید ئەڤ چین ل سەر دەمێ شیخادی ب ڤی تەرزێ ل خوارێ هاتنە رێك و پێککرن:

١. شێخ: ئەڤ چینە یە پێکهاتی یە ژ سێ بنەمالێن سەرەکی: ئادانی شەمسانی و قاتانی.

أ- ئادانی: ژ بەر ناڤێ شیخادی، ب ڤی ناڤی هاتینە ناڤکرن، ژ مالباتێن ئادانی یا: شێخ حەسەن، شێخ شەرفەدین، شێخ زێن دین، شێخ براهیمێ خەتمی، شێخ مووس، شێخێ ئێتیما.

ب- شەمسانی: دگەهنە ئێزدین ئەمیرێ شەمسانی، بەری هاتنا شیخادی ئێزدین ئەمیر ل لالشێ میر بوو، و جی یەکی پایە بلند ل ناڤ ئێزدیان هەبوو، ژ بەر کو ئەڤێ مالباتێ میریاتی ل رۆژ پەرێسان کریە، ب ناڤێ شەمسانیان هاتنە ب ناڤکرن و هەتا نهۆژی هەر ب ڤی ناڤی ماینە، ژ مالباتێن شەمسانیا: شێشمس، شێخ فەخر، سجادین، ناسردین، بابا دین، ئامادین، شێخ بابك، شێخ تۆکل، خاتوونا فەخرا، شێخ مەندێ فەخرا، شێخ عەڤدال و شێخالێ شەمسا... هتد.

ج- قاتانی: دگەهنتە دەرویش ئادەمێ قاتانی. ژ مالباتێن قاتانیا: شێخ مەهمەدێ باتنی (بابکالێ پسمیرا)، شێخوبەکر، شێخ سماییل و شێخ عەبدلقادر.

هەژی یە بێژین کو ژنخوازی دناڤبەرا ڤان هەر سێ چقێن شێخان دا گوننەهە.

٢. پیر: ئانکو رێبەرێ دینی، دناڤ مە ئێزدیان دا، چینەکە هەرە کەڤنە، بەری هاتنا شیخادی بۆ لالشا نوورانی ئەڤ چینە هەبوو، گەلەك بنەمال ژ ڤێ چینێ دچن کو دبنە چل بنەمال:

(١) پیر هەسەن مەمان
(٢) پیر مەهمەد رەشان
(٣) پیرێ جەروان
(٤) پیر هاجیال
(٥) پیر مەمێ شڤان
(٦) پیرێ ئێسیبیا
(٧) پیرافات
(٨) پیر هەسنالکا
(٩) پیر دەلی
(١٠) پیر حەجی مەهمەد
(١١) پیرێ چاك
(١٢) پیرێ ئالوبەکر
(١٣) پیر ئۆمەر خالە
(١٤) پیر مەهمەدێ رەبەن
(١٥) پیرێ پیرداود
(١٦) پیرێ پیرمەند
(١٧) پیرێ قەرەچەر
(١٨) پیرێ قەلەندەر
(١٩) پیر مەروان
(٢٠) پیر بازید
(٢١) پیر بوب
(٢٢) پیرێ خۆشاڤا
(٢٣) پیرێ لبنا
(٢٤) پیر بەیبون
(٢٥) پیرێ ئاخا
(٢٦) پیر ئێزید
(٢٧) پیر حەجی عەلی
(٢٨) پیر خەتێ پسی
(٢٩) پیر هەمالی
(٣٠) پیر مەحمود
(٣٣) پیر دربێس
(٣٤) پیر بال ل گوندێ سێدەرا
(٣٥) پیر هەمەدێ بابێ ل گوندێ نسرا
(٣٦) پیر حەسەن ل گوندێ کانی مازێ
(٣١) پیر بۆز (ل گوندێ بیبۆزیێ)
(٣٢) پیر موس (ل گوندێ بامەرنێ)

(٣٧) پیر رەشێ حەیران ل گوندێ ئەتروش (٣٩) پیرێ شالیار ل دەڤەرا هەورامان
(٣٨) پیر مەیسوور ل سلێمانیێ (٤٠) پیرمەنسوور ل سلێمانیێ*.

هەژی گۆتنێ یە کو پیرێ هەسن مەمان پیرێ چل پیرایە و میرێ دەڤەرا هەریرێ بوو. ژ نخوازی دناڤبەرا پیرێن هەسن مەمان و پیرێن دی دا گوننەهە.

٣. مرید: خەلکێ گشتینە ژ ئێزدیان، ژنخوازی دناڤبەرا هەموو مریدان دا رەوایە**.

پێدڤی یە بێژین کو هەر ئێزدی یەکی شێخ و پیرێن خۆ هەنە، هەر وەسان هەر ئێزدی یەکی خوشکا ئاخرەتێ یان برایێ ئاخرەتێ هەیە و ئەو خوشك و برا یان د شێخن یان دپیرن.

ژ ئەرکێن شێخ و پیرا: شێخ و پیرا هندەك ئەرکێن تایبەت هەنە و دڤێت پێگیریێ پێ بکەن، ژ وان ئەرکا:

١ – دڤێت شارەزایەکا باش د ئێزدیاتیێ دا هەبت.

دبێژمە وە شێخان و پیر
هوون دزانابن ددلگیر
دا ل ئاخرەتێ بێژنە وە هەی پیر(١)

(*) گەلەك پیرێن دی ژی مە هەنە، لێ چونکی ئەو پیر پسێن ئەڤێن مە دیارکرینە مە ب پێدڤی زانی بتنێ ئەڤان بنڤیسین.
(**) ژ بلی بارێ کریڤاتیێ – ئانکو هەکە دوو بنەمال ببنە کریڤێن ئێك یێن خوونێ، ژنخوازی دناڤبەرا واندا دبتە گوننەهە.
(١) ژ قەولێ هەسەدێ ئال تەوەری.

٢- دڤێت د ڕێبەر و ڕێناس بن و ئاریشێن مللەتێ خۆ چارەبکەن:

پیرۆ هەکە توو نەیی ڕێبەری
هەکە دلێ تەریقەتا تە ژتە غەیری
حەرامە ماشێ تو د خوری[١]

٣- دڤێت ب بەلاڤکرنا بیر و باوەرێن ئێزدیاتیێ رابن.
٤- یە فەرە شێخ و پیر د ئامادەبن ژ بۆ ب جیھ ئینانا رێ و رەسم و حەد و سەدێن دینی دناڤ ئێزدیاندە.
٥- خودان باشترین رەوشت و تیتالێن جڤاکی بن.

پڕسیار

پ١/ چی جودایی دناڤبەرا چینێن ئێزدیان و یێن دیانەتێن دی دا ھەیە؟
پ٢/ شێخ چەند بنەمالن؟
پ٣/ ئەرکێن سەرەکی یێن شێخ و پیرا چینە؟
پ٤/ ڤان ڤالایان تژی بکە:
أ- ئێزدی دبنە سێ چین ..... و ..... و .....
ب- بەری ھاتنا شیخادی ..... ل لالشێ میر بوو.
جـ- ..... پیرێ چل پیرایە.
د- ژ مالباتێن قاتانی یا ..... و ..... .

(٢) ژ قەولێ ھەسەدێ ئال تەوەری.

ژدینداریێن ئێزدیان

١- میرێ ئێزدیان: ئانکو میرێ ئێزدیخانێ، سەرۆکێ جڤاتا رۆحانی یە، بابکالێ وان براهیم دەرویێش ئادەمێ قاتانی یە، سەرکێشێ ئێزدیایە، کار و باریێن دینی و دنیایی یێن ئێزدیان ب دەستێ وینە، ل باعەدرێ یی ئاکنجی یە و دڤێت ژ مالا میرا بت.

٢- ئختیارێ مەرگەهێ: ئانکو بابێ شێخ، دڤێت ژ بنەمالا شێخێن شێخ فەخر بت، مەزن و ریھ سپی و ئولدارێن ئێزدیان ب بەرهەڤبوونا میرێ شێخا، بابێ شێخ هلدبژێرن، ئێکە ژ ئەندامێن جڤاتا رۆحانی یە و هەتا یی ساخە هەر بابێ شێخە. جوقەتەك هەیە دبێژنێ جوقەتا بابێ شێخ پێك دئێت ژ:-

پێشیمامێ شەرفەدین (پێشیمامێ بابێ شێخ)، بابێ گاڤان، ئختیارێ بەحزانێ، ئختیارێ پاشیکێ، مجێورێ ئێسڤنێ، بابێ چاویش، هەموو کۆچك و مجێور و خلمەتکارێن پەرستگەها لالش ژی، سەر ب جوقەتا بابێ شێخ ڤە نە. و جلێت وان دتایبەتن، پێکهاتینە ژ شاشکا سەری و مەرزوك و رستا پشتی و مەفتولێ دستوێ خۆ دکەن.

ژ ئەرکێن ئیختیارێ مەرگەهێ یێن سەرەکی:

أ- هەر سال جارەکێ یان دووان، ل ناڤ گوندێن ئێزدیان دگەرێت، ژ بۆ رێبەری و شیرەت و تەگبیر و بەلاڤکرنا قەول و بەیت و زانیارییێن دینی.

ب- چلێ هاڤینێ و زڤستانێ ب رۆژی دبت.

ج- شیرەت و تەگبیران ل دینداریێن دی دکەت.

د- رۆژێن جەژنا ل لالشا پیرۆز ئامادە دبت. ژ بۆ گێرانا رێ و رەسمێن دینی.

٣- **فەقیر:** دیندارەکە هەموو ژیانا خۆ بۆ پەرستنا خودێ تەرخانکری یە، خۆ ژ خۆشی و لەڤزەتێن دنیایێ بێ بەهر کری یە، فەقیر خەرقەی دبەرخۆ دکەت و رستێ ددەتە پشتا خۆ و مەفتوولێ دستۆیێ خۆ دکەت.

٤- **پێشیمامێ میری:** دڤێت ژ شێخێن ئادانی یا بت – ژ بنەمالا شێخ حەسەنبت – ئێکە ژ ئەندامێن جڤاتا روحانیایە.

٥- **پێشیمامێ بابێ شێخ:** دڤێت ژ شێخێن ئادانی بت، ژ بنەمالا شەرفەدین، ژ جۆقا بابێ شێخە و دگەل وی دچتە گەرێ.

٦- **بابێ گاڤان:** ژ شێخێن شەمسانی یە، ژ بنەمالا ئامادینە، ئێکە ژ جوقەتا بابێ شێخ و دگەل بابێ شێخ دچتە گەرێ.

٧- **شێخێ وەزیر:** ژ شێخێن شەمسانی یە، ژ بنەمالا شێشمسە، جی یەکی بلند و پلەیەکە تایبەت د ئێزدیاتیێ دا هەیە.

٨- بابێ چاویش: شکەستیێ دینی یە و هەموو ژیانا خۆ بۆ پەرستنێ و خلمەتا لالشا نوورانی تەرخان کری یە، رستی هلدگرت و دژیانا خۆدا ژنێ نا ئینت.

٩- کۆچەك: شکەستیێ دینی یە، خۆ ژ خۆشی و لەڤزەتێن دنێ دکەت، رێبەری یا خەلکێ دکەت، بۆ کارێن چاك و چاڤرێنیێ بۆ پاشە رۆژێ

١٠- فەقرا: دەمێ ئافرەتەك خۆ بۆ دینی دشکینت و رێبەریا خەلکی دکەت و ب چاڤرێنیێ رادبت دبێژنێ فەقرا.

١١- مجێور: ئەو کەسەیە یێ کو ب خلمەتا نیشانگەهێن خاس و چاکا رادبت و رێبەریا گوندی یا ل گەرا تاووسێ و گەرا بابێ شێخ و کۆمکرنا خێرێ بۆ پەرستگەها پیرۆزا لالش ل دەمێ سەفەرا ماستا.

پرسیار

پ١/ سێ دینداریێن ئێزدیان بژمێره و ئێکی ژێ پێناس بکه.
پ٢/ ئەرکێن سەرەکی یێن بابێ شێخ چینه؟
پ٣/ ڤان ڤالایان تژی بکه:
١- ..... و ..... چاڤرێنیێ بۆ پاشه رۆژێ دکەن.
٢- شێخێ وەزیر ژ شێخێن شەمسانی یه، ژ بنەمالا .....
٣- فەقیر خەرقەی د بەرخۆ دکەت و ..... ددەته پشتا خۆ.

دوعا مریدیێ

ئەڤ دوعایە گریدای مریدیێ یە و ئەرك و مافێن مریدیێ دیاردكەت، چونكە هەر ئیزدیەك ل پلەیەكێ مریدە چ شێخ بت یان پیر بت یان مرید بت و دەمێ شێخێ وی یان پیرێ وی ئامادە دبت دبنە مریدێ شێخ یان پیرێ خۆ.

((ب دەستورێ خودێ))

مریدیێ، خودێ خوە ب چی ناسكر؟
ب شێخ و پیر، هۆستا و مەرەبی، یار و برایێ ئاخرەتێ
ل دەست و دامانا وان گرتن
خوە ژ ئاگرێ جەهنەمێ خلاسكرن

* * *

مریدی فەرە
لناڤ وان دانین مەهدەرە
رێیا مریدیێ هەر و هەرە

* * *

یا شێشمس تو ل مە بکی مەفەرە
یا مەلك فەخرەددین تو ژ مەرا ببی رێبەرە
مە هیڤی ژ خودێ هەیە، ئەم لبەر هەر پێنج فەرزێت حەقیێ ببن سەلا

* * *

مریدی رێیەك ژ یێ دینە
هنجیێ رێیا تەریقەتێ ب حەبینە
ل دلێ وان نا مینێ، کەرب و قەهر و کینە

* * *

رێیا مریدیێ یە تەنگە
ژ دیوانا ئێزی هات دەنگە
رێیا مریدیێ نۆت و نەهە رەنگە

* * *

مریدی نەحدەیە
ب تاووسی مەلەك ددەن شەهدەیە
راوەستان ل بەر هەر پێنج دەرگەیە.

رێیا مریدیێ سپییە
هنجیێ تاوسی مەلەك گرت ب راستییە
ئەوێ ل ئاخرەتێ ببینە خۆشی و شاییە.

* * *

لبسێ مریدیێ ل بەر خوە کن
هەر پێنج فەرزا ل سەر خوە فەر کن
رێیا مریدیێ ب مال و سەر کن.

* * *

مرید ب خەف گەهشتن مرازێ
هنجیێ رێیا مریدیێ نە خوازێ
رۆژا بانگێ ئاخرەتێ، پادشا: حەقیێو نەحەقیێ ژ وان دخوازێ،

* * *

مریدی ئەینە تە
پادشایی لناڤ وان دانی موحبەتە
ژ ئەو پاش مریدیێ گرت حەدو سەدە.

* * *

ئەڤ بوو سورا ژ پێش
ئەم ل پێ وێ سورێ بکن تەفتێش
پادشا ل پێشییا مریدیێ ناهێلێ، نە ژانە و نە ئێش.

مریدی ب وێ سوڕێ رێیا خودێ ناسکر
ب خۆفێ خوه خلاسکر
مێر ب خێرێ دگەهنه بەر پادشایی.

* * *

مریدی ب سوڕێ گرتن رێزانه
ل پێشیا وان گوڕی بوو مۆم و چرانه.

* * *

مریدی ب سوڕێ گرتن راسته
مه رێ گرتن ب مەعریفەته
هنجیێ ب ساخی گرتبوو تەربیەته
ئەو روح، رۆژا ئاخرەتێ ل بەر پادشایی ب حزرەته.

* * *

مریدی مەهدەره مەلك سەکنین ل سەر مەنبەره
مەلك شێخسن شفاعەته مەلەك فەخرەددین رێبەره
شێشمس مەفەره هون هیڤییا مه بکن ل دیوانا مەلکێ ئەکبەره.

* * *

مه ب مریدیێ قەبوولە ژ بەری خەت و مشوورە
شێشمس نورە مەلك شێخ سن خەفورە
یا تاووس مەلك تو هیڤییا بۆ مه بکی ل دیوانا مەلکێ خەفورە.

رێیا مریدیێ نۆت و نەه ئەرکانە ژ نۆت و نەها سێ لناڤ وان دانە
یەك راستیە، یەك حەیا، یەك ئیمانە یا ئێزی! تو ل مە بیە خودانە
تو هیڤییا مەی ئەی مەلەکێ رەحمانە.

* * *

رییا مریدیێ ل ناڤ هێڤینێ سونەتێ دانی
شێخ و پیرا، مریدا، باوەریا خوە پێ ئانی
راستیا وێ لبرکا جنەتێ هلانی
مەشەهدە و ئیمانا خوە پێ ئانی
یا ئێزی! تو هیڤییا مەی ئەی مەلکێ رەحمانی.

((ئەم دکێمین و خودێ یی تەمامە))

فەرهەنگۆك:

یار : هەڤال
جەهنم : دۆژ
مەهدەر : دڤردە رێ و رەسم یان یاسا.
ب حەببینە : ئانکو ب جیھ بینت
نەحدەیە : رێ یان باوەری
لبس : جل و بەرك
مال و سەر : ب قیمەت
ب خەف : ب زەحمەت
موحەبەت : حەژ هەڤبوودووکرن
تەفتیش : لێ بگەرن
خۆف : ترسا خودێ
موم : شەمالك
حزرەت : داخوازی
مەلکێ ئەکبەر : خودێ مەزن
حەیا : شەرم
سونەت : ئێزدی
برك : کانی
جنەت : بەهشت
هلانی : تێ هلاند

قەدیبلبان

بابێ قەدیبلبان و مالا وی ل گۆندێ (تربە سپییێ بوون نها دکەفتە د ناڤبەرا خەتار و جامبوور دا نیزیك فەیدێ) رۆژەکێ هاتە مالێ بابێ وی وێ دگریت، بابێ وی و دایکا وی ب عەمرێ خو د مەزن ب بوون.

گۆتێ: بابۆچما دلێ تە دشەوتە

گۆت: چ نینە

گۆت: بابۆ دڤێت ئەز بزانم

وی گۆت: ژبەر پیرەمێریا منە کورێ من من دڤیا بەری مرنەکێ ئەز چووبامە لالشێ و چۆباما کانیا سپی من حەجا خوە کربا و وەکی دن دنیا ملکێ خودێ یە.

گۆت: بەلێ سەر سەرا بابو

رابوو بابێ خوە برە ژۆرەکێ وریهێن وی چێکرن سەرێ وی شوشت و ل پشتا خوە کر و هێدی هێدی برە لالشێ و برە کانیا سپی و کا داخوازا وی چ بوو ب جی ئانی و بابێ خوە زڤراندە مالێ. هەیڤەکە دن و هەکە سالەکێ یان دوویان دایکا خوە ژیوسا داخوازیا وێ بجی ئانی وزڤراندە مالێ. وەختێ خودی هاتن و دەرباس بوون دایك و بابێن وی عەمرێ خودێ کرن.

رابوو تربێن وان سپێ کرن و هەتا نها گوندێ وان یی ناڤدارە ب (تربە سپی).

پشتی هنگێ بوو دەرویشەك و ب دنیایێ کەفت، و ل وەختەکی گەهشتە باژارێ موسلێ و یێ وەستایی بوو نهێری دەرگەڤانا دەرگەهی موسل وێ گرتی ل وی دەمی یە شوورە کری بوو. هنگی گەلەك مالێن ئێزدیا ل موسل هەبوون ئێك ژ وان تاخێن کو ئێزدی لێ هەیین دگوتنێ باب الحراق (و حەراقی هۆزەکا کوردی یە کەڤنە) و داخلی باژێر نەبوو و گەهشتە بەر رەخێن رەزەکی و ل وێرێ پال دا. و سێڤەك ژ دارەکێ کەفت و ل بەر وی کەت.

و ئەو یێ تێهنی و برچی بوو رابوو پرتەکا سیڤێ خوار و پۆشمان بوو، چونکی گوتبوو من بریار دا یە ژیانا من گشت یە ب حەلالی بت و ئەڤ سێڤە نە یە حەلال بوو و چو با رەزڤانی و گوتێ:

رەزڤان: سلاڤ

گوت: ب خێر و سلامەت.

گوت: باوەر بکە دوهی سێڤەکە تە ژ دارێ کەفت و من وا خواری، ڤێجا هیڤیە ل من حەلال بکی چونکی نە تەعبا منە. هۆ لێ نهێری، ما عەجێب مای، گوت وەللە ئەز حەلال ناکەم. گوتێ: چما؟ گوتێ: باوەر بکە تو هەفت سالا خزمەتا رەزێ من نەکەی ئەز حەلال ناکەم. هندی گوتێ: ئەمان دەخیل ئەز دەرویشم گوت: ئەز حەلال ناکەم تە دڤێت هەرە و تە دڤێت نەچە. ئینا مەجبور بوو ل وێرێ ما وگوت ئەز دێ خزمەتێ کەم. هەفت سالا خلمەتا وی رەزی کر و هەفت سالێ خوە تمام کرن، گوت: ئەڤە مەرا تە و ب خاترێ تە ئەز دێ چم. رەزڤانی هزر کر ئەڤە مروڤەکی بەرکەفتی یە و ڤیا کەچا خۆ بدەتێ و هێجەت لێ گرتن.

رەزڤانی گوت: ئەز قەبوول ناکەم، کەچەکە من وا هەیی یە کۆرە، یە سەقەتە یە لالە، هەتا تو وێ ل خوە مار نەکەی ئەز دەستورا تە نادەم. و ئەز حەلال ناکەم. مەجبوور بوو کەچك ژی مارکر.

وگوت: ئەز گونەھ دکەم هەرمە با ڤێ کەچکێ، چونکو ئەز دەرویێشم و ئەو کەچکەیە هێژایە. نە یە کۆرە و نە یە سەقەتە کەچك ژ خوەرە بر و چۆ باجێری و سال زڤری سالێ خودێ کورەك دایێ، ناڤێ کورێ خو کرنە قەدیبلبان. روژێن خودێ هاتن بابێ قەدیبلبان عەمرێ خودێ کر. قەدیبلبان و دایکا خوە مانە ل مالا خالێ خوە هەتا عەمرێ وی بوویە نێزیکی شەش سالا. رۆژەکێ خالێ قەدیبلبان گۆتە دایکا وی ئەز گەلەك حەز ژڤی کورێ تە دکەم، چونکی وی ب خودان کربوو. خوشکا وی لێ ڤەگەراند و گوتێ: هەگەر تە حەز ژێ کربا تەیی شاندبا مەکتەبێ. ئەوی رابوو سبێ ب دەستی خوارزیێ خوە گرت و برە مەکتەبێ با مامۆستا و زڤری و قەدیبلبان کوتە مامۆستا: ئەڤ چ کتابن؟ گوت: تو دێ خوەندی. هەما هەر د جھ دا قەدیبلبان بەرسڤ ل سەردا ب ڤان سەبەقا:

قەدیبلبان یێ بوکر بوو
خودانێ عیلمێ پر بوو
ژ قەدیم دە یی ب سوڕ بوو

* * *

قەدیبلبان یێ چێ یە
ئەوی خوەندن ئەلف و بێ یە
قافی دوو بوو کرنە سیێ یە

* * *

ئەوان عیلمێ خۆ دهەیوتن
ماموستایی گوت د گوتن
قەدیبلبان چارچار دڤەروتن

هوستای گۆتێ: یەك ناڤێ خودێ یە یێ بێ شریك و بێ هەڤالە. گۆتێ: سەیدا دوو چی یە؟ گۆت: دیندارا شەمس و فەخرن (ئانکو شەڤ و رۆژن) گۆت: سەیدا سێ چی یە؟ گۆت سێ حەرفێن مێری هەنە، ئێك بیروباوەر، و فەرزێن تەریقەتێ و فەرزێن حەقیقەتێ و دربا خەرقە.
گۆت: سەیدا چار چی یە؟ گۆت: ووو... کورێ من تو وێ هاتی ئەز جەوابا باڤێژمە سەر تە تو وێ دهاڤێژیە سەر من. گۆت: نە بێژە چی یە؟ گۆت چار مەزهەبن. گوت: پێنج چی یە؟ گۆت: پێنج فەرزێن حەقیقەتینە، مێری ئێزدی هەر پێنج فەرز هەنە. شێخە، پیرە، مەرەبی یە، برایێ ئاخرەتێ و تاووسا شیخادی. گۆت: سەیدا شەش چی یە؟ گۆت: رەب ل عالەمێن دنیا خەملاند و نیڤا سالێ ل سەر شەش مەها دابەشکر، شەش دسارن، شەش د گەرمن. گۆت: بابۆ هەفت چی یە؟ گۆت: هەیی هۆۆۆ... کورێ من... بدە خاترێ خودێ شیڤا مە ساربوو. گۆت: بێژە چی یە؟ گۆت: هەفت مێرێن مقەرمن، هەفت تەبەقێ عەرد و هەفتی عەزمان، هەفت مێر سەمایێ دکێشن، هەفت دەرگەهێن بە هشتێ نە، هەفت کورسی ل قوبا فەلەکێنە.
وەختێ بەرسڤا هەفتێ دایێ گۆت دا ئەم هەرن شیڤا خوە بخۆن، تو زۆری باشی، پشتی مەدەهەکێدایکا وی هات و پرسیارا کورێ خۆ کر. هۆستایی گۆتێ: کورێ تەیی زیرەکە و تە هاژی ڤی کوری هەبت و دێ رۆژەکی گەهتە قوناغەکا باش.
پشتی قەدیبلبان مەزن بووی عیلمەکی باش ل جەم پەیدا بوو، و بوو خودان کەرامەت و بوو پیرێ هەمو ماسەکا ل موسل (پەدشێ منی سلتانە داهرکر قەدیبلبانە کرە پیرێ ماسەکانە) و یەکەمین کەس بوو پێشوازیا شیخادی کری ل موسلێ دەمێ ژ شامێ هاتی.

مەفا و سود وەرگرتن ژ شیرەتێن ڤێ سەرهاتییێ:

١- رێزگرتن و قەدرێ دای و بابا.

٢- هەر کەسەکی باشییێ بکەت دێ باشییێ هلینت.

٣- زانین روناهیە و یەفەرە بۆ هەر کەسەکی.

٤- نا بت مروڤ مالێ حەرام بخوت.

٥- تێکەلیا مروڤێ باش ئێکە ژ ئەرکێن مروڤایەتییێ.

٦- چەندێن شینوار و جهێن ئارکنجیا ئێزدیان خویا دکەت.

٧- زیرەکی مروڤی دگەهینتە ئومێد و ئارمانجێت وی.

فەرهەنگۆك:

د شەوتە	: خەمداری
عەمرێ خودێ کر	: مرن
نهێری	: بەرێ خۆ دایێ
مەکتب	: قوتابخانە
بوکر بوو	: یێ پاقژ بوو
پر بوو	: زۆر بوو
قەدیم	: کەڤن
ب سورِ بوو	: ب کەرامەت بوو
قافی	: رێزکا هوزانێ
دهەیوتن	: شروڤەدکرن
گوت دگوتن	: دوبارەدکرن
د ڤەهوتن	: وەردگرتن
مێرێن مقەرەم	: ملیاکەت
قوبا فەلەکێ	: بەهشت
ماسەکا	: هوزەکا کوردیە

جەژنا سەر سالێ (چارشەمبووا سۆر)

جەژنا سەرسالێ، دێرینترین و پیرۆزترین جەژنا مە ئێزدیایە، کەڤناتی یا ڤێ جەژنێ دزڤرتە دەستپێکا ئافراندنا کنیاتێ.

ئەڤ جەژنە دکەڤتە د چارشەمبووا ئێکێ ژ مەها نیسانا رۆژهلاتی دا، و دەستپێکا سالا نوویە و ب چارشەمبوورا سۆر یە ناڤدارە

هات چارشەمبووا سۆرە
نیسان خەملاندبوو ب خۆرە
ژباتندە یە ب مۆرە[1]

رێ و رەسمێن ڤێ جەژنێ ب ڤی تەرزێ ل خوارێ دئێتە گێران:

أ- هێڤارا جەژنێ (رۆژا سێ شەمبووێ):

١- ل لالشا نوورانی، چرا و فتیلێن خاس و چاکا ڤێدخێن و لسەر هەر بەرەکی سووکا مەعریفەتی فتیلەکێ هەلدکەن و دیندار قەول و بەیتا ب رێز دکەن و دوعا یا دکەن.

٢- زارۆك و گەنج قەستا دەور و بەرێن کوند و باجێرا دکەن و کولیلکێن نیسانێ و گیایێ کاریێ - کو درۆژێن جەژنێ دا ژ بەر تیژی و دژواری یا وێ دبێژنێ (بێناڤ) - دئینن.

٣- کابانیێن مالا، هیکا دکەلینن و ب رەنگێن سۆر و زەر و کەسك... رەنگا و رەنگ دکەن. هەروەسا سەوکا دپێژن و ب سەر دەر و جیناران دا بەلاڤدکەن.

٤- ژنك، دچنە گۆرستانا و سەرا تربێن مریێن خۆ ددەن، و سەوك و هیکا ب سەرهەڤ دوو و بەلنگاز و رێباران دا بەلاڤدکەن.

(١) ژ قەولێ چار شەمبووێ.

٥- زەلام دچنە بەر نیشانگەها خاسێ گوندی و مجێور ژ وانڕا قەول و بەیت و شیرەتان ب رێزدکەت.

ب- سبەیکا جەژنێ (رۆژا چارشەمبووێ):

١- بەری رۆژهلاتێ، کابانی یا مالێ دێ قەفتەکە کولیلکا و گیایێ بێناڤێ دگەل قالکێن هیکێن رەنگا و رەنگ، ب هەرێ یان هەڤیری ب سەرەدەرا مالێ و خانیان ڤە دکەت.

٢- ل سبا جەژنێ هەر مالەکە پەز هەی، ماستی ب سەر مالا جیناران دا بەلاڤدکەت و مالا ماست ژێرا دچت، هندەك هیکا ددەتە وی کەسێ ماست ژێڕا ئینای - وەك جەژنانە و خەلاتێ وی.

٣- زەلام و ریھ سپی، دچنە جەژنا مجێورێ گوندی و پاشی

هەموو ل بەر خاسێ وی گوندی کۆمدبن و هەر مالەك ل پێ پێچێبوونا خۆ، دێ زادی بەتە بەر وان، ئەوژی تێشتێ ل وێدرێ دخۆن، پاشی پێکڤە جەژنا هەموو گوندیان پیرۆز دکەن. هەروەسان زارۆك و گەنج و پیر ب ژن و زەلام ڤە دچنە جەژنا هەڤدو.

٤- پشتی تێشتێ زارۆك و گەنج ب جلکێن نوو یێن جەژنێ ل ناڤ کۆلانێن گوندی کۆمدبن و گەلەك جۆرێن یاریا ب هیکا دکەن وەکی: (هیکانێ، کابانێ...).

٥- پشتی ماخوییێن مالا ژ جەژنێ دزڤرن، دوو سێ هیکا دگەل خۆ دبەنە ناڤ دەخلا و هەر ئێك ل ناڤ دەخلێ خۆ هیکەکێ دشکینت و قالکێن وێ دهاڤێژنە ناڤ زەڤیێ.

٦- هێڤاری دەمێ پەز ژ چێروانێ دزڤرت، نابت وێ رۆژێ پەزێ خۆ بدۆشن، بەلکو بێچیکا - بەرخ و کارا - بەرددەنە بەر ماکا، و دبێژنێ ستیکوش.

جـ- رۆژا پشتی جەژنێ (پێنج شەمبووێ):

١- شڤان بەری نیڤرۆ پەزی دئینتە دەهنی و بێریڤان پارزونکا هلدگرن

و خەلاتێ شڤانی دگەل خۆ دبەن و دەمێ دگەهنێ، پێکڤە خرێچ دکەنە شڤانی و ئەوژی ب گۆپالی بەرەڤانیێ ژ خۆ دکەت، بەلێ ل دمایێ ژبەر وان دادنێت و گۆپالێ وی، ژێ دستینن و دکەنە پڕت پڕت و وان پڕتا ل هەڤ دوو بەهر دکەن.

٢- پشتی ڤێ چەندێ، دێ روونێن و خەلاتێ شڤانی ژ: هیك و سەوك و ئێمیشا* دەنێ.

٣- دەمێ بێریڤان دزڤرنە مال، هەر ئێك ژ وان وێ پڕتا گۆپالی ب مەشکا خۆ ڤەدکەت.

ب ڤێ چەندێ جەژنا سەر سالا مە ئێزدیان ب دوایی دئێت.

هێمایەتی د جەژنا سەر سالێ دا

هەر رێ و رەسمەکا ڤێ جەژنێ هێما و نیشانا خۆ هەیە، هەموو ژی کەڤناری و پیرۆزی یا ڤێ جەژنێ خویادکەن. هەر بۆ نموونە:

١- هیك ژێدەرا پەیدابوونا مرۆڤ و گیانەوەرایە.

٢- هیك هێمایە بۆ وێ دورا خودێ مەزن، ئەڤ کنیاتە ژێ ئافراندی.

هەروەسا رەنگدان و شکەستنا هیکێ رامانا ڤێ چەندێ دگەهینت.

* ئێمیش: هشکاتیێن شرین یێن مینا (گووز، هژیر، مێویژ...).

٣- بەلاڤكرنا قالكێن رەنگا و رەنگێن هیكا دناڤ دەخل و دانی دا، ژبۆ خێر و بەرەكەتێ یە.
٤-كەلاندنا هیكێ نیشانا مەیین و جەبرینا عەردی دگەهینت و رەنگا و رەنگكرنا هیكێ رامانا خەملینا عەردی ددەت.

لالش كو دهاتە
ل عەردی شین دبوو نەباتە
پێ زەیینی چقاس كنیاتە[1]

٥- بەلاڤكرنا سەوك و هیكا ژ بەر وێ چەندێ یە، تا كو زادێ وان تێكەلی ئێك بیت و باوەری یا دناڤبەرا وان دا موكومتر لێ بێت..
٦- هەلاویستنا كولیلكێن سۆر یێن نیسانێ دگەل گیایێ بێناڤێ و قالكێن رەنگا و رەنگێن هیكا ب سەر دەریێن خانیان ڤە نیشانا هاتنا بەهارێ و سالا نوویە و دەربڕینا كەیف و گەشبینیێ یە بۆ سالا نوو.

(١) ژ قەولێ ئافراندنا كنیاتێ.

پرسیار

پ١/ جەژنا سەر سالێ پێناسە بکە؟ و ب سەبەقەکا قەولێ پیروزیا چارشەمبووێ دیاربکە؟

پ٢/ رێ و رەسمێن هێڤارا جەژنا سەر سالێ چینە؟ بژمێرە

پ٣/ ڤان ڤالایان تژی بکە:

١- جەژنا سەر سال دکەفتە د ..... ژ مەها نیسانا رۆژهلاتی.

٢- هیك هێمایە بۆ .....

٣- ژبەر تیژی و دژواری یا کاریێ ل رۆژا جەژنێ، ئەم دبێژینێ .....

٤- گەنج و زارۆك گەلەك جۆرێن یاریا ب هیکا دکەن وەکو

١. ..... ٢. .....

پ٤/ کەلاندن و رەنگکرنا هیکێ رامانا چ دگەهینت؟

سەما و قنتارا

سەما: رێ و رەسمەکا دینی یە پیرۆزە، هەموو رۆژێن جەژنا، ئەوێن کو رێ و رەسمێن وان ل پەرستگەها پیرۆزا لالش دئێتە گێران، پشتی رێزکرنا بەیتا هێڤاری و نسحابەتێ ل جەلسێ تێتە کێشان. ب ڤی رەنگێ ل خورایێ:

فەقیر سەردەریێ پەرستگەهێ، ب جل و بەرگێن تایبەت (تانج و حل)، ژناڤ پەرستگەهێ دەردکەڤت و چەند دیندار و خلمەتکار ب جلێن تایبەت لێ کوم دبن، قەوال تێکستێن دینی، یێن تایبەت ب سەمایێ ڤە، ب دەف و شبابا ب رێزدکەن، دگەل دا دەنگێن هۆلێ... هۆلێ و هلهلاندنا بلند دبت: فەقیر بەرامبەری وان دینداریێن خۆ بۆ کێشانێ بەرهەڤ کرین د سەکنت، وان ژی جل و بەرگێن تایبەت دبەردانە، دبێژنێ (مەرزووك) هەموو پێکڤە ب ئێك رێزی دێ چن هەتا دگەهنە جەلسا شێخ فەخر.

ئەڤ ریزە یە پێکهاتی یە ژ: (فەقیر - پێشیمامێ بەحزانێ - میر حەج - شێخێ وەزیر - شێخێ شێخ سماییل - شێخێ شێخ عەبدلقادر - پیرێ ئێسبیا).

ل جەم جەلسا شێخ فەخر، بابێ شێخ و هندەك دیندار ریزەكە دی پێك دئینن ژ: پێشیمامێ بابێ شێخ - بابێ شێخ - بابێ گاڤان - مجێورێ ئێسڤنێ - ئختیارێ بەحزانێ - ئختیارێ باشیكێ - بابێ چاویش.

دەمێ دبنە دوو ریز، فەقیر دكەفتە پێشیا هەردوو ریزا و بابێ چاویش ل دوماهیا هەردوو ریزایە، ئەڤ هەردوو ریزێن دیندارا، سێ جارا ل دۆرا نوورا چەقەلتوێ دزڤرن ل پێ دەنگێ دەف و شبابا و دگەل ئاواز وان، لڤینێن سەمایێ ب ڤی شێوەی دئێتە كرن: لنگێ چەپێ ب پێنگاڤەكە دریژ و هێدی دئێتە هاڤێتن، دگەل دا دەستێ راستی دهاڤێنە سەر ملێ چەپێ و پێرا دخوشینن، هەردوی دەمی ژی دا، لنگی راستی ب عەردی را ل پێ خۆ د خوشینن.

ئەڤە و ئەوێن سەمایێ دكێشن، ئێك ل پێ ئێكێ ب ڤان لڤینا رادبن.

سەما هەفت جۆرن:

١- سەماسا ئێزی ٢- سەمایا قانونێ ٣- سەمایا شێشمس ٤- سەمایا شەرفەددین ٥- سەمایا بلند ٦- سەمایا زەرزا ٧- سەمایا سەر تربا.

هەر سەمایەکێ، تێکستەکە تایبەت دگەل دئێتە ریزکرن. بەلێ لڤینێن سەمایێ هەر ئێکن و هەر سەمایەك د شەڤەکە دیارکری دا ژ جەژنا تێتە کێشان.

ل جەژنا چلێ هاڤینێ، ئەڤ هەر سێ سەما دئێنە کێشان: سەمایا شێشمس، سەمایا قانونێ، سەمایا شەرفەدین.

ل جەژنا جەمایێ، پێنج سەما دئێنە کێشان، ئەوژی ئەڤەنە: سەمایا قانونێ، سەمایا شەرفەدین، سەمایا شێشمس، سەمایا بلند، سەمایا زەرزا بەلێ سەمایا قانونێ و سەمایا شێشمس د ڤێ جەژنێ دا دووبارە دبن چونکی ئەڤ جەژنە هەفت رۆژن.

هەروەسا دگەل هەر رێ رەسمەکە دڤێ جەژنێ دا، سەمایەکە تایبەت هەیە، رۆژا بەرێ شباکێ دئێتە سوارکرن، سەمایا قانونێ دئێتە کێشان، رۆژا قەباغێ سەمایا بلند و رۆژا پەری سوارکرنێ سەمایا زەرزا دئێنە کێشان. ل رۆژا دومایکێ ژ جەژنێ مەزارگەهێن شێشمس و شێخ عەبدلقادر و کانی یا سپی و بەرێ ل سەر چیایێ عەرەفاتێ، دیسان سەما قانونێ دئێتە کێشان.

((قنتار))

قنتار: رێ و رەسمەکە دینی یە تایبەتە، ل رۆژێن جەژنا، سبەیکا پشتی بەیتا سبێ و هێڤارا بەری بەیتا هێڤاری، ل پەرستگەها پیرۆزا لالش دئێنە گێران و ب ڤی تەرزێ ل خوارێ: قەنتارا سبەیکێ پشتی ب رێزکرنا بەیتا سبێ، ئەو دینداریێن رێ و رەسمان قنتارێ دگێرن دبنە دوو تیم، تیما ئێکێ ژ جەلسا شیخادی دەردکەڤن و بەر ب کانی یا سپی ب رێ دکەڤن و ب ڤی تەرزی ب رێزدبن: فەقیر: پێشیمامێ بەحزانێ، میر حەج، شێخەکی شێخ سمایلا و پیرەکی پیرێ ئێسبیا، ل جڤاتا ئێزدینە میر چاڤەرێنی تیما دووێ دبن.

تیما دووێ ژ مەزارگەهێ شێشمس دەردکەڤن - پشتی ژ ئالیێ تیما ئێکێ ڤە دئێنە ئاگەهدارکرن - ئەوژی بەرو جڤاتا ئێزدین ئەمیر ب رێ دکەڤن و ب ڤی تەرزی ب رێزدبن: شێخێ وەزیر، شێخەکی شێخ مەندا، شێخەکی ناسردین، شێخەکی خاتوونا فەخرا، شێخەکی ئامادین و شێخەکی شێخ بابك.

هەردوو تیم ل دەریێ کانی یا سپی زیارەتی بن، پاشی تیما ئێکێ ل ئالیێ راستی یێ مەزارگەهێ (جڤاتا ئێزدین ئەمیر) و تیما دووێ ل ئالیێ چەپێ یێ مەزارگەهێ روو دنێن، پشتی دان و ستاندنەکە کورت، هەردوو تیم پێکڤە جارەکا دی دچنە جەلسێ و ب ڤی تەرزی ل خوارێ رێزدبن:

فەقیر، پێشیمامێ بەحزانێ، شێخێ وەزیر، شێخەکی شێخ ناسردین، پیرەکی پیر ئێسبیا، شێخەکی شێخ مەند، شێخەکی شێخ ناسردین، شێخەکی خاتوونا فەخرا، شێخەکی شێخ ئامادین وشێخەکی شێخ بابك،

هەموو پێکڤە ل دەرگەهێ قاپیێ زیارەتی دبن، پاشی تیما ئێکێ ل ئالیێ راستی یێ دەرگەهێ قاپیێ و تیما دووێ ل ئالیێ چەپی روودنێن.

هۆسا ل سبەیکا قنتار ب دوماهی دئێت. ل هێڤاران، بەری ب ریزکرنا بەیتا هێڤاری، دیسان قنتار دئێتە گێران و ب ڤی رەنگی ل خوارێ:

فەقیر ژ جەلسا شیخادی، دچتە جەلسا شێخ فەخر و داخوازێ ژ بابێ شێخ و جڤاتا وی دکەت، دا کو ب رێ و رەسمێن قنتارێ رابن، هەموو پێکڤە ب ڤی شێوەی رێز دبن:

فەقیر – پێشیمامێ بابێ شێخ – بابێ شێخ – ئختیارێ بەحزانێ – ئختیارێ باشیکێ و بابێ چاویش، دچنە ڤان مەزارگەها: شێسمس، خاتوونا قەخرا، شێخ مەند، سجادین، شێخ حەسەن، ئێزدین ئەمیر و کانی یا سپی.

بێهنەکێ ل جەلسا ئێزدین ئەمیر روودنێن و پاشی هەر ب وی شێوەی دچنە جەلسا شیخادی و ل دەرگەهێ قاپیێ زیارەتی دبن و پشتی هنگی دچنە جەلسا شێخ فەخر روودنێن. وئەڤ رێ ورەسمە دگەل دەف وشبابا دئێتە گێران.

پڕسیار

پ١/ ئەڤان پێناسە بکە: سەما ، قنتار.

پ٢/ لڤینێن سەمایێ ب چ تەرزی دئێنە کرن؟

پ٣/ جۆرێن سەمایێ بهژمێرە؟

پ٤/ قنتار ل هێڤاری ب چی رەنگی دئێتە گێران؟

پ٥/ چەند سەما ل جەژنا جەمایێ دهێنە کێشان

دوعایا هێڤاری

دوعایا هێڤاری: فەرزەکە ژ فەرزێن تەریقەتێ.
بەری رۆژئاڤا ئێزدی خۆ پاك وتەمیز دکەن، و بۆ دوعایێ خۆ بەرهەڤدکەن، بەرێ خۆ ددەنە رۆژئاڤا و دەست ب دوعایا هێڤاری دکەن.

ئەڤە ژی دەقێ ڤێ دوعایێ یە:

((ب دەستورێ خودێ))

تووبدەیە خاترا دورا زەرە
ئاخ و ئاڤ و بای و ئاگرە

ئەرد و عەسمان و بەرە
یا شێشم توو ل بانگێ مالا خۆ و مەژی وەرە

* * *

یا سوارێ رۆژهلاتێ و رۆژئاڤایێ
تو بدەیە خاترا دۆتێ و دایێ
تو مە خلاسکەی ژ قەدایێ، ژ بەلایێ ژ غەلایێ
یا شێشم تو ل حالێ مالا خۆ و مەژی بپرسی ڤێ جارێ

* * *

تو بدەیە خاترا عەرش و کورسی
گای و ماسی
حەیات ل کورسی
یا شێشم تو ل حالێ مالا خۆ و مە ژی بپرسی

* * *

توو بدەیە خاترا لەوح و قەلەمە
هەوا و ئادەمە
عیسا بن مریەمە
یا شێشم تو ل حالێ مالا خۆ و مەژی بپرسی ل هەموو دەمە

* * *

توو بدەیە خاترا چەرخان و فەلەکا
هۆریان و مەلەکا
سورا تاووسی مەلەکا و چاردە تەبەقا
یا شێشم تو پسیارەکا خێرێ ل مالا خۆ و مەژی بکا
* * *

تو بدەیە خاترا بەهشتێ و دارێ
کاف و زمزم و مغارێ
سورا ئێزی و بەیت ل فارێ
یا شێشم تو ل حاڵێ مالا خۆ و مەژی ب پرسی ڤێ جارێ

* * *

تو ب خاترا دورێ کەی
کاسێ کەی
ئختیارێ سورا موخفی پێ پرا سەراتێ کەی

* * *

تو بدەیە خاترا دورا سپییە
مەلکێ بێرییە
سورا ئێزییە

* * *

تو بدەیە خاترا دورا سۆرە
کورسیا ب مۆرە
ئێزدینە میر و قوبلەت بدورە
یا شێشم ل بانگ و هاوارێت مە بێی، ئەی مەلکێ ژورە

* * *

تو بدەیە خاترا دورا زەرە
عەرد و عەسمان و بەرە
یا شێشم توو ل بانگێ مالا خۆ و مەژی وەرە
* * *

تو بدەیە خاترا سووکا مەعریفەتێ
مێرێ ل بەر بەدلێ دکەت خلمەتێ
دەرویێشێ ب شەڤ و رۆژ دکەت عەبادتێ
هەر پێنج فەرزێت حەقیقەتێ

* * *

تو بدەیە خاترا دوعاییێت فەقیران
رەبەنێت بنێ دێران
یا شێشم تو ل مالا خۆ و مەژی بکەی سەخبێران

* * *

تو بدەیە خاترا عەرشێ رەحمانە
مەلەکێ جانە
بەحرا قودسێ جانە
یا شێشم، یا ژتە دخوازین دین و ئیمانە

* * *

تو بدەیە خاترا عزرایل، جبرایل، میکائل، دەردایل،
شمقایل، عەزازیل، ئیسرافیل
ئەون هەر هەفت مەلەکێت کبیر
بەری خاسا ب چەندی بەدیل
ددەستا دا مفتە و کلیل
دراوەستاینە ل حزرەتا مەلکێ جەلیل

((ئەم دکێمین و خودێ یی تەمامە))

فەرهەنگۆك:

چەرخ : سەردەم
دۆتێ و دایێ : دڤردا مەبەست (رۆژ و هەیڤ)ن
دارێ : دارا ل بەهشتێ
سەخبێری : چاڤدێری
مەلکێ جانە : ئانکو خودێ
گای : مەبەست پێ (عەردە)
ماسی : مەبەست پێ (عەسمان)

پرسیار

پ١) ب نیشانا (√) یان (×) بەرسڤا ڤان رستێن ل خوارێ بدە:
١- پشتی رۆژئاڤا دوعایا هێڤاری دئێتە کرن.
٢- بەری دوعایێ دڤێت خۆ پاك و تەمیز بکەین.
٣- د دوعایا هێڤاریدا مرۆڤ بەرێ خۆ ددەتە رۆژئاڤا.
٤- دوعایا هێڤاری فەرزە - کە ژ فەرزێن حەقیقەتێ.

پ٢) ڤان سەبەقا تەمام بکە:

١- تو بدەیە خاترا عەرش و کورسی

.....

.....

٢- تو بدەیە خاترا چەرخان و فەلەکا

.....

.....

٣- تو بدەیە خاترا لەوح و قەلەمە

.....

.....

قەولێ مسکینۆ ژارۆ

پێشگۆتن:

قەولێ مسکینۆ ژارۆ بۆ مە ددەتە خویاکرن، کو مرۆڤ چەند سالا ل دنیایێ بژیت و چەندی زەنگین بت و میریاتی یا چەندین وەلاتان بکەت، رۆژەکی هەر دێ ژ کاسا مرنێ تامکەت و دێ چتە بەر رەحما خودێ.

مرن زارۆك و پیرا، کیژ و کورا، بەلنگاز و زەنگینا، نەزان و ژیرا... ژێك جوداناکەت. هەروەسا ئەڤ قەولە مە هاندەت دا کو دژیانا خۆدا باشی و چاکی یا بکەین، د رەوشت پاقژ و خێر خوازبین، نەبتنێ ب کار و بارێن دنیایێ ڤە د مژوول بین، دا ل ئاخرەتێ قورتال بین.

ناڤێن گەلەك پێخەمبەرو چاکێن خودێ، د سەبەقێن قەولی دا دئێن، کو خودان هێز و شیان و هنەر و کەرامەت بوون. لێ دومایکێ ئەوژی چۆنە ناڤ ئاخا سار.

ئەڤەژی دەقێ قەولێ مسکینۆ ژارۆ یە:

((ب دەستورێ خودێ))

هەی بەنی ئادەمۆ
مسکینۆ ژارۆ

* * *

ئەڤ دنیا مەستە خانە
وەکی خەونا شەڤانە
هەرۆ یارا هنانە

* * *

ئەڤ عەردە خانە
عەڤد و بەشەر تێدا بازرگانە
هندەکا مالا خۆ بارکر، هندەکا ژ نوو دانە

* * *

دنیا خانە و خان دنژی
ژبەر بەنیا بوویە تژی
هندەك وێت مرن و هند وێ دژی

* * *

بن ئادەمۆ تو ل خۆڤە وەستە
ئەو سندرووکا مفتان دشکەستە
هند وێت مرن و هندەکا مال ژ خودێ دخوەستە

***

بن ئادەمۆ تە داری ل وەردە
هەکە خێر و خێرات چۆن ژ بەر تە
بابەکی دی زەبێنی نائێنە سەرتە

* * *

هەر و مرن نەکە ژبیر
خەلکێ عێرفی زانایی ژیر
ئەوژی دناڤ گۆرێ دا بوونە ئێخسیر

* * *

نابت مرنێ ژ خەیال کەن
ل وە فەرە خێرا بکەن
بەری وە ژ هێرە ببەن

* * *

بن ئادەمۆ هەزار سالی تەمام کەی
میریاتیێ ل شەرقێ هەتا ب شام کەی
دمایکێ هەر دێ ژ کاسا مرنێ تام کەی

* * *

هەکە هەزار سالی ل دنێ بی
ب زێر و مالێ دنێ یی خنێ بی
هەر دی رۆژەکێ مێڤانێ گۆرێ بی
* * *

بن ئادەمۆ ل مالێ دنێ نەبە تەما
زێر و مالێ دنیایێ نەکە جەما
دنیا بۆ بێخەمبەرێت خودێ نەما

* * *

کانێ سلێمانێ حوکم دکر
کانێ بلقیزا ب ناڤ و دکر
ئەوان ژێ دنیا تەرك دکر

* * *

کا سلێمانێ پێخمبەران
کا بلقیزا ب زێرێ زەران
ئەوژێ چۆنە ناڤ ئاخ و بەران

* * *

کا سلێمانێ حوکم دکر، ل عنس و جنس و چەندی تەیار
کا بلقیزا ب خێلی و سپیجار
ئەوژێ چۆنە ناڤ ئاخا سار

* * *

کا سلێمانێ حوکم دکر، ل عنس و جنس و چەندی دنێ
کا بلقیزا ب زێر و زیڤێ دنێ یەخنێ
ئەوان ژێ ڤەخوار، ژکاسا مرنێ
* * *

کانێ ئاقوبێ نەبی
کا ئەو سالەحێ چاڤ عەرەبی
ئەوان ژێ دزانی مرن هەر دێ هەبی

* * *

کا ئوسفێ ڤێ ئوسفەتێ
کا زەلیخا دێم حژمەتێ
ل وان ژێ رزین تلی و دەست و پێ

* * *

کانێ حەشم، کانێ نەدیم
کا ئەو مووسایێ کەلیم
کا ئەو عیسایێ قەدیم
ئەوژێ چۆنە حزرەتا مەلکی رەحیم

* * *

کا ئەو خاسێت ل ڤر دخاس
کا دەرویشێت ب تزبی و وەکاز
ئەوان ژێ دناڤ گۆرێ دا کرن قیاس

* * *

کانێ عالم، کا ئەنبیا
کا ئەولیا و کا ئەنبیا
ئەوژێ دناڤ گۆرێ دا بوونە تی وتیا
* * *

کانێ حەیدەر، کانێ حدۆر
کا ئەو نەبیێ سەحابە ل دۆر
ئەوان ژی دناڤ ئاخێ دا کێشا بوون جۆر

* * *

مەندۆ مەگری مەنال
هێسترا ژ رووهێت خۆ بمال
فروارا خودێ ئێکە، نابت بەتال

* * *

مەندۆ مەگری هەقێ تەیە
حزن و گری بێ فایدەیە
گۆڕ و کفن مالا مەیە
* * *

((ئەم دکێمین و خودێ یی تەمامە))

فەرهەنگوك:

دنژی : دورست دبوو
بەنی : مرۆڤ
مەنال : نەکە نال نال
مەلکێ رەحیم : خودێ
سندروك : تابووت

ناڤەروك

وانە	بابەت	بەرپەر
ئێکێ	ئافراندنا کنیاتی	٦
دووێ	خودێناسیی	١٧
سێیێ	قەولێ قەرەفرقان	٢١
چارێ	پرستگەها لالش	٣٣
پێنجێ	ئێزدیاتی	٣٧
شەشێ	شەهدا دینی	٤١
هەفتێ	چینێن ئێزدیان	٤٣
هەشتێ	ژ دینداریێن ئێزدیان	٤٧
نەهێ	دوعا مریدیێ	٥٣
دەهێ	قەدیبلبان	٥٩
یازدێ	جەژنا سەرسالێ	٦٤
دوازدێ	سەما و قەنتار	٧٠
سێزدێ	دوعایا هێڤاری	٧٦
چاردێ	قەولێ مسکینو - ژارو	٨٢